

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ain clare verstantnus in tütsch

Reuchlin, Johannes

[Tübingen], 1512

Ad laudez at honorem [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-271683](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-271683)

Ad laudez ac hono

rem sancte i indiuidue trinitatis patris
filij. 7 spūs sancti necnon gloriofissime yginis marie oimqz
sanctorz ac electoz dei incipit liber primus in quo auctor sese
ex pessima uisioz heresi ad verissimū christiani fidei religio
nē puenisse ac deniqz renatum ostendit et de consuetudine he
braice secte quedā adijcit que lectu oibus erit uicidissima.

Capitulum primum. In quo p̄terea que ante dicta sunt
nulli desperandum esse dicit.

Quam sit deus auctor operū mirabilium effector 7 auctor es
sua quidē omnipotentia inenarrabilis et i celo 7 i terra. quo i sane
uofras nō est nec excogitari potest ab vlla creatura siue rōnals
siue intellectu. Maximū autē inter hec opa dei mirabilia illud
vnu videt̄ p̄. q̄ in pueritūe p̄torum hoim opatur agit q̄dēz
sp̄ ar nō subito sp̄ aut repente. Quin: vt ita dixerit: nōnunq̄ lento passu ad
sp̄toz iustificatioz p̄cedit. Hunc certe modū opandi mirabilia cūctis fer
me i rebz obfuarē credid̄ de^o p̄out sua id sapiētia ab eterno p̄stiturū ac p̄e
destinatū esse p̄stat. Quē 7 nūc magis i me ip̄o exp̄tus sum diuina illuminā
te gr̄a cor meū ego. Victor christian^o nūc quidē olim aut iudeus ego in q̄
indign^o 7 viliissim^o peccator i cognoscēdo vidilicet errorē vite 7 p̄eritūe
mee quē rāto r̄p̄e for̄ i magna animi obstinatōe in annū vsqz quinquagesi
mū. Quis igit̄ est q̄ asserere audeat et hoibus hunc quidē fore saluū hūcve
ro damnādū esse i eternū. Reuera id nemini p̄missum est homini scire aue
p̄noscere. Sed ne angelis quidē i celo. nisi euidē^o reuelauerit ex nimia sua
bonitate. Itaqz nulli desperandū est vnq̄. qui 7 si: quisqz is fuerit: p̄ mul
tos annos vite sue deuās a vitate 7 iuolue^o p̄ctis mult^o 7 maximis dei in
terea negligit̄ p̄cepta p̄eminat p̄ iōz hoim exhortatioes. nō aduertat mul
oz seuisimā castigatioz potest̄ p̄tingere. imo q̄ridie p̄rigit vt huiusmo
di aliq̄s p̄ctōz sp̄itate dei gr̄a de improbit̄ et agit̄e p̄pria p̄sca suū cog
noscat errorē. sentiatqz ex h̄ sese iā imutatū 7 de p̄ctis suis doloribz multis
affectū adeo vt iā deinceps voluerit mori poti^o. q̄ rursuz offendere suū crea
torē. O deus q̄ mira est tua pietas. q̄ nō vis morē p̄ctōis sed vt cōuertat
poti^o 7 vinat. Id p̄fecto est q̄d sup̄ dixi me nūc exp̄tū esse i memorio diu
nā misericordiā largitissime. q̄nquidē ip̄e de^o nō meis vllis exigentibz meris
sed t̄m sue misericordiē infinita vberitate facere p̄duxit me i viā rectā relicto
penitē^o errore in q̄ p̄i^o imersus erā. Unde 7 dicere possum cū David regio
p̄p̄hera. Et eduxit me in latitudo d̄nē q̄m voluit me. Hic igit̄ liberator meus
redemptor me^o. aurisator meus. Tanto autē mirabilis i me hec opae^o est
de^o meus reuocando me a tenebris ad lucē. q̄ro longi^o i tenebris ip̄is imo
rat^o fuerā atqz adeo q̄d ē. vt habitū ferme cōtraxerim errorz ac tenebrarū et
excitatio. At ille cū sibi vltimū ē oportū vt me traheret. traxit atqz p̄duxit

quo voluit Voluit autē vt a iudaismo recedēs ad christianismū accedēre. **H**ec cessi & factus sum christianus suscepto bap̄tismatis lauacro nō sine christiane institutionis p̄ceptis ac regulis Quod p̄fecto aggressū difficile mihi esse potuit. nisi ille traxisset in rāta pulchritudine v̄itatis agnīte Hoc autē dico quod tum relinquere cogebat v̄rozē cū tribus plibus ac fratribus germanis duobus posthabitis p̄terea omni questu et reb⁹ antea partis Sed amicis plurimis relicto q̄ longe mihi cariores erāt omni auro argētoq; **Q**ue tñ oīa: restor deū libens reliquit christo mihi solo lucrato. qui me: rogo atq; oro: vt in p̄posito p̄firmer ac roborer **H**ic sane posset quisq; non durior saro forer. ai ad uertere in semetip̄o. q̄ dura. q̄ difficilis. q̄ acerba. hec mihi fuerat seperatio **T**alis quippe videri potest qualis erat elongatio illa Abrahe cū adeo moneret vti iret quo ip̄e iuberet. **G**en̄ 12 **E**gredere de terra tua & de p̄gnatione tua & de domo patris tui & veni in terrā in quā monstrauero tibi **S**ed vt ille ob rātam obedientiā a deo obrinuit gratiā non puā Ita de me quoq; spero. **Q**uemadmodū & de **R**uth legit hīs v̄bis **E**t q̄ reliqueris parentes tuos & terram in qua nata es et veneris ad populū quem antea nesciebas reddat tibi dñs. p̄ opere tuo & plenā mercedē recipias a dño ad quē uenisti & sub cuius p̄fugisti alas **Q**uid mirū ip̄e est securator: cordiū. ip̄e cognitor mentū humanarū.

Capitulum. ij. In quo declarat qd̄ deus ad se quos vult p̄uertit & quos nō vult & indurat & respuit.

Dest em̄ deus p̄uertere om̄s ad se cū vult & quādo ei placitum est. qd̄ in Balaam p̄pheta gentili accidit: cū missus esset ad maledicendū populo israhelico **T**erū subito aimus eius a deo mutatus est vt q̄s maledicere venerat: benedicēt. **N**umeri. 23. **V**eni inquit & maledic Jacob. p̄ opera & derestare israhel **S**ed sequit̄ ibidem **E**t p̄uertit de⁹ noster maledictioē in benedictionē **E**t de multis q̄q; alijs exempla passim inueniunt in sacris litteris **C**ontra autē & alios auertit a se omnino & indurat. vt de pharaone tradunt sacre historie **H**ec q̄ dem ex veteri testamēto d̄sumpra sufficiāt exempla **I**n nouo autē qd̄ manē festius. quid miraculosius. qd̄ mirabilius q̄ paulū prius saulū dicunt et christianoꝝ acerbissimū p̄secutoreꝝ tam subito inmutari atq; p̄uertit vt mox ip̄e diceret. **Q**uid vis me facere dñe **E**t quo patet nri p̄uersionem ab errore ad v̄itateꝝ non nris p̄cedētib⁹ meritis obtinere: vt iā quidē cū veteris tum noui testamenti exemplis demonstratū est. sed mera dei id̄ accedere clemētia et sup̄abundante bonitate. **L**orda igit̄ hoīm ip̄e p̄uertit qm̄ antea oīa p̄uēdit atq; cognouit: vt p̄s testatur in libro psalmoz. **E**t om̄s vias meas p̄uēdisti. **E**ccl̄iasticus quoq; id̄ facit ap̄tissime **E**ccl̄iasticus. xxiij. **D**omino em̄ deo anteq̄ crearent: oīa sunt agnita **N**isi id̄ certe ita fuisset: nullus vnq; hominū me auellere potuisset a fide & religiōe iudeorū. **Q**uā sane ego sp̄ ante hac oīm religionū aliarū verissimā. sincerissimā. ac integerrimā putauī & cre didi **Q**uam & defendere semp̄ parat⁹ fui **E**t siq̄dem erat mihi ad eaz aimi peruicacia qd̄ et reuera his ferme omnib⁹ accidere solet qui in aliqua secca aut religiōe nati sunt pariter & educati. vt ego tum & az in secca iudeorum natus. educatus. & instructus.

Capitulum. iij. In quo ostēdit̄ puicacitas & iudeoz temeritas quibus & nulla gens dicit̄ esse nequior.

Nec certe mos iudeis est vt p nulla re mudi auerti possint a sue
fidei traditioe. Nunc si pponeres alicui ex iudeis ipsis vel cui
cuq; mille aureos quos illi spore daturus esses: si fidei sue re
nunciare veller. certe citius sacrum durissimuz cauares q̄ illum
inducere in tua sententia posses idq; multo mirabile? Si mil
le istid aureos poneres ad pedē crucifixi: diceretq; ex illis vni alicui vel pau
perimo. Ecce hos aureos tibi dabo si p̄cumbens sustuleris a terra. ea tñ
conditioe ne pedib; dimoueas. Naller p̄fctio ille q̄q; pauprim⁹ carere tā
ta pecunia quaz h̄ pacto ad imaginē crucifixi inclinare. Naz ira ei p̄suasuz
est vt arbitretur se hoc mō reuereri crucifixū. Immo si vltimā etiam alicui
ex iudeis minatus fueris penaz: nisi christianus fieri velit. Nilies potius
se concremari p̄mitteret q̄ semel christi nomē p̄ficere veller. Quap̄t̄o p̄ter si
vel vni dixeris iudeo aut mulieri iudee serui aut iuueni (modo compos rō
nis sit) fore vt christianus ille. hec demū fiet christiana: mox ira exandescet
tam h̄ q̄ illā ad eo vt supra moduz videri possit. Necq; toto deinde die lero
vultu esse poterit. Necq; vitam vnq; obliuiscet illius vbi. vnde quoties ob
uius sit illi christianus ipse qui talia ad eū p̄tulisset totus in ei⁹ p̄umpit
maledictionē si nō aptam tñ tacitaz secum. Necq; dem cōditio atq; natura
iudeoz est: q̄lis vel quanta in nullis gēribus alijs dephendit. Et aūe vno
verbo oīa pdudaz: gens est iudeoz qua nulla alia dephendit nequior ⁊ ad
excandū p̄noz imo que furere solet si (vt dixi) moie christiano irritec vera
turq; Exert⁹ loquor. Naz et mihi accidit sepius: q̄ videlicet christiani plu
rimi nūc laici nūc sacerdotes me adhorati sunt vt christian⁹ fierem relicto
iudeoz errore. Quin ⁊ id futurū adiecerūt vt fierem aliqñ christianus p̄ulq;
morerer. Quib; tūc euz essem adhuc iudeus: adeo succēsi vt meipm vix co
hibere potueri. q̄ vtinā mihi nūc deus agnoscat. Verū hanc iram ⁊ furore
ille subito compescuit in me sua misericordia: vt dixi: cū sibi id videretur op
portunū. atq; hanc simul: quam in aīo diu foueraz: iracundiam aduersus
christianos ipsos in mansuetudinē p̄uertit ita vt illos sicut antea maximo
p̄secutus sum odio: nūc summa erga eos afficiat charitate.

**Caplm. iij. In quo orat dñs Victor a beata virgine. opē
⁊ fidei p̄stātiāz. imo de malos qñq; bonos fieri posse.**

Quia in re implozanda nūc mihi est Maria dei mater: que suū
p̄ me filiū orare dignetur vt i hoc cepto atq; p̄posito cor meū
ille cōfirmet atq; corroboret. Nam nisi tu p̄ nobis intercedas
ap̄s dñm illū: meno certe erit q̄ possit effugere ob peccata n̄fa
rantē iudicis iram. Tanto aūe securus id facere potes: q̄ vt de
rei figura scrip̄tuz est: nihil tibi oranti denegat. Regū. 5. cap. 2. Vere mat
mea neq; em̄ fas est: vt auertaz faciē tuaz. Hoc aūe ideo dico: q̄ vt in puer
bio est: Inceptio felix. felicem q̄ exitū vt plurimū sortitur. Nec plurimi i ea
sententia sint vt arbitrent id ferme impossibile ex veterano v̄pote iudeo sic
ri christianū bonū fidelem. Id haud infidoz plerūq; euenire. Sed ⁊ p̄ com
pertū sepe est ex iudeis op̄tos factos christianos qui ⁊ in finē vsq; vite sue
fates p̄manserūt. Quare ridiculū est: crede mihi: illō dicere aut etiam cogita
re. An nō expti sum⁹ in omni natiōe hoīes p̄ maxima p̄e ad mala sp̄ fuisse
p̄notos q̄ ab bona. Et iter ip̄os christianos: pace dixerim: plurimi sunt q̄
de sua religioe mala sentiūt. Quod ergo: si ex iudeis quisq; relicto iudaiis

A iij

factus deniq; christiānus pperay viure de p̄h endatur Compaticndū hūc
portus est h̄mōi ex iudeis christiānis nup factis. q̄ difficile sit in omni re p̄
nū assuecere atq; obliuisci terca eoz oim ⁊ amicor; ⁊ sociorū quibus cum
antea diu versati s̄t simulq; educati Taceo mō etiā ad mentē remocare bo
na q̄ ob christi fidem postergari. Idē adeo difficultus. q̄ nullam artem p̄
vitam didicerūt cū ad huc essent iudei: qua postea christiāni effecti victum
queritare possent Quo sit ve plurimi ex pueris iudeis panem sibi q̄rere co
gant mendicando: nisi forte optimi christiāni sint q̄ eoz sedulo sata gent re
leuare in opiam De hac mendicitate ira p̄s memisse visus est Conuertūtur
ad vesperū ⁊ famē patiuntur. vt canes arcubūt ciuitatē. Atq; hac eadē ver
ba bis repetit eodes i loco. Hic muleos penetrudo plerūq; sequit̄ cepti h̄c
murmurare cognoscitur. p̄s. Ipsi disp̄guntur ad manducandū Si v̄o sacu
rati nō fuerit: murmurabūt. Nec id̄ q̄dem temere accidit. Nam: vt tuto dici
tur puerbis: fames omni gladio vehemētior etiam bicipiti acutior. Ita tū
si iudies ip̄s christiānis p̄ h̄mōi sordidam mendicantiōem cōremabilio
res. neq; amplius quib; ex christiānis talis iudeoz calamitatib; p̄parit. quā
cōtra potius illos subsannāt. derident. dignit̄q; mōstrant sive illos euntes
p̄ ritos ac tum q̄ dicūt de singulis horū Ecce h̄ est iudē baptisatus. Sūt
p̄terea ex christiānis q̄ iudeos h̄ pacto incedentes p̄uicis multis impetrā
ad h̄c iudē nihil p̄desse illis subueniat. q̄ ex eis ne vnus q̄dem inueniat
qui p̄be agat. Atq; id̄ q̄dem ab is maxie fieri cōp̄tū est: ad quos p̄cipue re
fugere merito deberēt. Huc erūne ad cummū accedit: q̄ ab his ex q̄bus na
ti sūt ⁊ iter quos ab ineūre puericia s̄t nutriti: odiosi habeant ex vt repro
bi s̄nātur ab h̄cianturq;: Nec si p̄umelia nō est: quid q̄ est: an plusq; p̄u
melia: Ecce cōumelia eū misera adūera. Hanc vnūquisq; tractet secum
I alo rogo atq; obrestor. ac discat p̄ h̄ post hac iudēis pueris esse b̄uolētior

Capitulum v. In quo narrat Victor que sibi quōq; trigere ⁊
que Colonie oli facta sunt de iudeo pueris. Etia; hic Dicto
ris stantiā videre possum⁹ ⁊ varios iudeoz mores.

Quoties: bone deus: ad me venērūt christiāni nōnulli post h̄
christiānomē p̄fieri ausus sūt: ⁊ ex me p̄ccati aīo sub dolo christi
stianus ne sim bonus ac fidus an p̄ malū rursus iudeus et el
se ⁊ dici Nec h̄ satis illis videbatur tra illudere mihi suis sub
dolis p̄uincatiōibus: s; r̄nsup exemplo p̄ice me talem: q̄is il
li fore videbat: audacter p̄damabant Tum etiā illis ob h̄ciebant qd̄ solo
nie ap̄d edē diui Andree exp̄ressus p̄sp̄iat de carro ⁊ mure. item de cane ⁊ le
pore Ex quib; tū facile p̄fere potui illoz mentes. qui sane nihil aliud quere
bant q̄ vt me ad iram iucitarent p̄nocarent; At ego illa q̄st̄ ob audiens
silentio ⁊ eū magna patientia p̄reiebam cogitans in aīo meū id̄ nūc mihi
magis licere ac commodū esse desicrem retroactis r̄p̄ibus multipliciter cō
missa et vt queq; insup aduerfa cōstanti aīo p̄ferrem. Illud tū ingenue me
fateri oportet me q̄dem nō dum potuisse aī aduertere aut adnorasse seu virum
seu feminam: de his loquor hoībus que mēte s̄t sana: a quo vel a qua deoz
sus sum vnq; aut p̄uicio aliquo affectus Queres p̄fecto plurimū me septi
us exilarauit annūq; addidit p̄seuerandi. B̄sidicus sit d̄ns noster iesus
ch̄s in secula seculor; et vltis Hinc licet p̄sciatim oīa que post baptisatū

susceptione nobis iudeis sed iam factis christianis molestissime a christia-
 nis hominibus inferri solent: volui tamen non esse ob causam salutem anime mee postha-
 bere. Immo sic iam mihi persuasus fuit divina agitante gratia multo plures
 faciendas esse anime mee salutes: quod non molestari opprobriis aut vitis quibus
 tunc uteremur et per hoc neutiquam a proposito resiliendum statui ob nullam rem mundi.
 sed equo animo omnia pro christo proferre. Sed et illud quoque non parum cor meum
 pupugit: quod sciebam ipsos iudeos hoc interesse veli adagio frequenter ac dicere: in
 deus recenter baptisatum pro similes esse candido et noue tele. Si quidem tamen gra-
 ta est et blanditur insipienti ipsa tela noua adhuc et candida. At ubi aliquos
 diebus oculo videlicet aut noue vsui fuit composita ab humeris et veste forma
 ea: vilis et indies magis atque magis. Hinc in modum iudeus ipse cum primo et
 baptisatus est: omnes illum cupiunt: certat illum alloqui inuitant ad cenam: si quo
 eunt solatium cum illis comitari et ad latum ire horantur. At vero postquam oculo di-
 es aut circiter transierit: negligitur: fugitur: excluditur. domi sue relinquitur.
 Et quod indignius est deridetur atque sepe ab eis deriditur. Occasione illius
 adagii iudeorum Talmud scribit. Sicut vestimenta tua candida et munda sine ma-
 cula. Quod ex Leuitico et ex copulibus sacre scripture locis acceptum est. Ecclesiasticus
 ix. Omnia tunc sint vestimenta tua candida. Unde sciendum hic est: quod secundum Talmud
 (quod summe veneratur) traditione nihil terant aut aggrediuntur opis iudei
 nisi lotis prius manibus. Quare si quis aut vir aut mulier deprehendat secus
 fecisse: is. ea ve diceretur tum comedisse atque bibisse illegitime scriuissse ido-
 lis. Id quoque hinc etiam seruant quoties ad synagogam eunt aut ad scholas
 suas. Quod forte ex eo ortus est quod scribitur Exod. xxx. et. Labz quoque statuis
 in tabernaculum resimonium implens illud aqua. Tum etiam antequam ingrediantur
 ipsas synagogam orantur se gratia calciametra sua abstergunt nec non pedes sua
 os ad latum quod dicitur ferrum et acutum quod ante sole ostium positum est. Preterea si calopo-
 dhis aut vir aut feta pedes suos induerit: hec tamen quod exuat plus oportet: relinque
 re ante valuas synagoge ne pavimentum sordibus inquinetur illoz. Exod. ix.
 Solue calciamentum de pedibus tuis. locus enim in quo stas terra sancta est.
 Hoc autem facere videtur tum ob sanctitates synagoge ac domus dei: tum in
 mysterium mundationis spiritualis. Quamquam illa non recipiunt.

**Capit. vi. In quo Victor chusto iesu gratias agit sup bene-
 ficis sibi impensis et misericordiam filii ac constantiam obsecratur.**

Quod igitur indignus peccator gratias tibi ago christe iesu dñe
 et saluator me? quod me liberaisti ab iudeorum synagoga: que certe ce-
 ca est ac reprobata: et me collocaisti secundum misericordiam tuam in lucem
 sancte ecclesie tue catholice. Insup dignatus es tua imensa bo-
 nitate initiare me sacris ordinibus. hoc est ad sacerdotium regale
 dignitates accedere. Hinc tua oro benignitate domine deus. ut deinceps non
 modo remittas peccata mea omnia que ab incunte erate tam scienter quam ignoran-
 ter commisi. Verum etiam ne memineris quidem unquam post hac. quod ex toto animo
 ex toto corde dolo vehementer ab ea commissa et per ea ipsa te mihi sensus factum
 esse. Ps. Delicta iuuentutis mee et ignorantias meas ne memineris secundum bo-
 nitatem tuam. Necnon pro te clementissime pro me abs te peccata. Ps. Ne pro-
 scias me a facie tua in reprobis senectutis mee. Quam iam dudum cogitavi dies an-
 tiq̄os et annos etiam in memore habui. Scio equidem deus mihi tuam multo maiorem esse
 mea iniquitate. Quid dico multo maiorem Immo ne pro parte quidem est et si iniquitas

tas mea grauissima sit et maxima. Igitur de more tuo recordaberis: oro: miserere cordie tue erga me Abacuc. iij. Luz iras? fueris misericors recordaberis. Winc re iterum oro scientissime de? ut mihi per dimidium prece vite mee deceps parcere velis: quod saltem tunc possim te tuamque benedicere matrem mariam laudare atque honorare et si non satis tamen per desiderio et affectu meritis. qui vos hactenus in honore rati neque debitas impendi laudes tunc se retroacto durilo matore. Hoc est mihi per tuam gratiam accesseris atque donaueris: firmior percul? ubi spes mihi erit impetrandi veniam a te per peccata commissa. Cur ego tam delicti at? videri velim: ve nihil per te patinolim neque opprobria neque verba alias oburgiosa aut irrisiones quidem quatuordecimque per te inquam per me miserrimo atque indigno peccatore non dedignaretis pati non modo verba opprobria: putitia: prumelias: verba et flagra huius et morte demum subisti acerbissimam atque turpissimam. O vrinam a puero hec per te passus es in Trenoz. iij. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ad oleicentia sua. Quis est homo tam in humanum? tam ferus: tam indomitus? qui si dominum habeat optimum illi non velit fuisse fidelissimus ac pro eorum quaeque aduersa subire ac ferre. Sed tu domine facis et propter ad misericordiam huius qui se percutit ad te. Ecclesiast. xvij. Quam magna misericordia domini et propitiatio illi? percutit ad se.

Capitulum vij. in quo illi castigantur qui iudeos ad fides peruersos vel veridict vel minoris faciunt.

Admonendi nunc mihi sunt nonnulli christiani: qui faciles sunt ad exprobandum extraneis et peregrinis hominibus: quasi illi ita indigni sua sint peruersatione et consuetudine propter id faciendum quod scriptum est Ecclesiast. iij. Si habitauerit in terra vestra et moratur fuerit sine vos non exprobraueris ei Deut. x. Et vos qui amate peregrinos. Quia per hoc documenta non ab re tradita sunt nobis a patribus nostris: qui plane intellexerunt quod duris sit multis ferre illusiones et paupertatem atque miseriam et his similia. Quae certe plurimos adducere solent in varias cogitationes. Inter quos haec nonnulli obrepit. Et quod te impulit: sic enim sibi aliquis loquitur ex talibus: ut has nouas susciperes vite ac morum institutiones: Cur non verus illi tuum ritum obseruasti? Interca callidus detorator adest: qui non cessat donec plurimos in desperationem adduxerit. Tunc dicit possum accerto scio multos ex baptisatis iudeis resiliere rursum ab instituto christiani ritus non tam miseriam impulsos aut instituti suscepi difficultera esse quod ob illusiones et iustitia stolidorum quondam christianorum. Sunt enim multo plures inter christianos qui tales non sunt quae hi nostri potius misceantur. et quantum cuiusque fert facultas nostris calamitatibus subueniant. Ita qui potest unum: ei? etiam posse et alterum. Hic autem est deus qui gratiam suam multipliciter distribuit per capax quod quis eius est: neque equilateris omnibus tribuit. huius et pluribus non dat. Cui autem data est: illi ita opus sumope est seruare eandem perdat. Hoc opus hic labor est. Neque id quidem mirum videri debet. quoniam et optimi quilibet vinum deperit atque accessit in vase vitioso mundo. propter quod recte dictum est ab illo qui dixit Synecus est nihil vas quod cuiusque infundis accessit. Winc profecto sit ut caute prospiciendum nobis iudeis conuersis sit: tum ad ea quae fecerimus tum ad ea quae facuri sumus. Quippe quod ne mox ex hominibus nos vocauerit huius nostra sponte accessimus atque venimus ob nostram salutem. Et ob id omnia reliquimus quae possideramus neque huius tam satis esse putat nisi si prope renouauerimus voluntatem. Quod sane factum difficillimum videri potuit si ne omni impatiencia tolerare nos presertim. ob innatam: ut sic dicitur: peruerdine et alius satisfactionem nostrorum negotiorum. Unde scriptura Non est laboriosus hominem relinquere suum: sed laboriosus valde est relinquere seipsum.

Capitulum viij. in quo iudei et impatientes et inuidi esse dicuntur id quod exemplo quodam probatur.

Accedit preterea ad rationem rei difficultatem quod nulla gens sit sub celo p
nior ad iracundiam: et ad tolerandum impatientior quam iudeorum gens quod
et ipsi de semet facient planissime. Unde in eos hoc primo fert frequens
christianos. scilicet homines mansuetiores esse quam sint ipsi. hinc et tale apud
eos adagium circumscribit Christianorum modestiam ac mansuetudinem: pa
ganorum industriam et sapientiam: aptam et mitem fictam iudeorum fidem. tria esse quibus
mundus ipse sustinetur ac stabilis. Hac ideo esse autem principalem causam quam christia
norum fide habentur? suauerit: quod in se moderatior habent suorum rituum ordina
tissimam. Quam autem inter se mitem tales quippe quam sine capite sit. Deficiente enim capi
te. hoc est principe quod dirigitur: quod moueat: quod psulari gubernatorem ipsorum deficiente necesse est
Et est nemo quod possit plane dicere: quod sint ipsi iudei rudes: quod sint male morati
nisi quod ad fuerit aliqui in synagogis eorum aut eorum interfuerit disputationibus sed
nec scriptis explicare possit. Ita in se prederunt: rixant: conuersos se mutuis la
cessunt. Neque penitus habent quod de eis passim predicat et a se ipsis et ab alijs quod et
hominis est. Vbi cumque duo ex iudeis habitant aut alio sibi mutuo colloqui
tur: uoc colloquium eos posse necesse sit habitare sine iurgio: ac ut adoziri sese muta
tis altercationibus quod tertius mori adsit rixator. Vocatur sic intellige Altercan
tibus illis arbiter statim adhibet unum ex suis Rabbi: quod littera audiat iudice
atque dirimat Et ubi ab illo iudicatum est in ipsos: astringunt sese sollicitatio
nibus stipulationibusque coram ipso arbitro se non prauecturos unquam date sen
tentie. Tamen illi ita de more et ex puerbio trito atque psuero psuque abeant ad ip
sum Rabbi subridendo loquuntur non esse scripturas tam adamussum ab ipso pen
siculandas. Hic mos loquendi inter pres post rem ipsorum ab iudice ppositam hinc
fluxit. Erant quodam tempore duo iudei unum diues alter pauper quod cum inter se pre
derent: res ipsa ob quam preterito in eos sborra fuit: ad arbitrium relata est: in su
spitiores uerit diuici iudex quasi quod paupe fauere uideret et sibi aduersari. Uideris
inquit aduersari mihi et fauere pri aduerso quod mimes licet? Si quidem scriptum est Exo
dus xxxij. Pauperis quam non mubeberis i iudicio. Hinc o rabbi errare plaie dephen
deris. Rursus tuum est illi ab ipso rabbi. si quidem intellexisse sicut aduudum rextu scripturaz
piti sua non ege admonitioe. Et alibi ista sese inuenisse sntiaz: quam mor in quod
ens aduersus te pferam: nisi in eas cum paupe p cordiam. Et ipse diues idigne se
res yba homini secum ita locut' est et ego quam scripturaz piti teneo. Arram t' tales
rextu nodum legi quod meo quod iudicio aduersus me esse uideri possit. Quod ubi rab
bi agitur: misit ad diuitem librum quod dicitur ut quod ipse legere norato loco in quod se legisse
rextaz sntiaz dixerat Ille p' quam librum euoluerat certis in locis eiusdem libri aureos
repositit. Nam aliam forte eiusdem rextu intelligetiam dephen der in quodens. Recepto
libro rabbi admirat' est haud par: h' apto et reuoluto inuenit aureos numeros
passim repositos. Quibus apphenf exclamauit p' gaudio nodum id se ariaduer
tisse tantam ueritate intelligetiam scripturaz i diuitem illo fuisse. hacten' illi Tum
yo quam rabbi arbiter in pres prederens pstitur? ipso pponere sntiaz: illi pre
statores factu h' nodi se quod de prederens esse p cordiam amplecti uelle non tui qualem
cuique h' que christiani in eum quod p dicitio est: mor p' inira p cordiam non meminit
se in iuniaz faxit de nese agat. Uer iudei et si ppositioez amplectunt non
tamen obliuiscunt iuniaz in tra illo Eccl. xij. Non credas iunco tuo in eremum.

Capitulum ix. quod de quodam libro est que iudei summe ueuerant.

Quonia autē supius mentionez feci quanta diligentia soleant iudei suū Talmur obfuare fortaſſe a derit qui arbitrabit Talmur illud ipm nouū eſſe inuentū aliq̄ d. At nō ita eſt. Nā ance chriſti aduentū vſus ei⁹ fuit inter iudeos: ſi em̄ cum libell⁹ erat modicus: qui nūc excreuit in tantā molē vt duplo maior vide-
 ri poſſit q̄ ſit biblia: qd̄ hinc accidit. Nā poſtq̄ chriſtianoꝝ religio ori- ac in pctio paulatim haberi cepit: formidauerūt iudeoꝝ Rabbi ne forte ſua religio iā deinceps piclaret fieretq̄ in dies minor chriſtianoꝝ at maior vim q̄ nāſceret maiorē: vt ⁊ re ipſa factū eſſe videm⁹. nec id qd̄ ⁊ rez cuentum Nā in pueriſſis ait regi⁹ vates Salomon Ds̄ timet impi⁹: veniet ſup̄ eū Ds̄ etiā ita aliq̄n̄ cōminat⁹ eſt iſtis iudeis dñs p̄ pph̄a. Ezechiel. xi. Bla diū metuiſtis ⁊ gladiū reducā ſup̄ vos d̄r dñs de⁹. Hinc certe ducti fuerūt quidam iudeoꝝ Rabbi. cuiuſmoi Rabbi Aſſe. ⁊ Rabbi Akifo: vt fidē ſuam atq̄ religionē quā ſeruā: ian⁹ deducerēt ⁊ ſignificāt⁹ explicarēt. pinde illa factā eē obſeruari grauioꝝ q̄ fuerit pius. Nec dicti ſoli Rabbi in bibliam cōmentari ſunt. verū etiā aliq̄ multi. Ex quo factū eſt in iūdiū ipſi⁹ Talmur qd̄ ⁊ iucūdum eſt audire. Sileq̄ eſt homi⁹ peregrināri ad loca lōginq̄ et iam inde reuertēti. Ad quē reuertum in p̄p̄ia: cōſiliū vndiq̄ vicini ſcīdantes ſinguli ſi qd̄ noui habeat aut viderit idq̄ p̄ferat in mediū. Tum ille vt expectātes ⁊ obſeruātes ipm̄ alliciat: p̄mum qd̄em narrat ea q̄ ⁊ ſi non vſq̄q̄q̄ vā p̄bant: veriſſima tñ ſunt: Poſt ā vbi credulos illos aſaduerit eorū q̄ d̄: ſingit ex ſe r̄miſſat noua mēdacia. q̄ illi nihilomin⁹ vt poia recipiūt

Cap. x. In quo exponuntur que in libro iudeoꝝ predicto multa erronea ⁊ absurda de p̄no noſtro parente ſcripta ſunt.

N De q̄ pacto ſeſe h̄z Talmur de iudeoꝝ. Nā in iūdiū quidē multa ibidē dicunt ab illis q̄ illud tum ceperūt cum adauerūt: q̄ graua ſunt ⁊ auditu iucūda ⁊ nō aliena oīno a veritate. Si quidē p̄ponūt que ad m̄ odū de⁹ creauerit celū ac terrā vñ ipa incipit bibliā. Ob qd̄ ipſi deo ab hoīe nō p̄t vñ q̄ tāte exhiberi grāruꝝ actiones q̄ cōdigne poſſent ⁊ videri ⁊ eſſe. Deīn̄ autē cū paulo lōgi⁹ p̄ceſſerit in meras nugas p̄umpiūt. vt q̄ dicit Adam a deo ſc̄m̄ eē hoīem bimembzē qui ⁊ vix p̄ſtaret ⁊ ſetam in vno coipe. quādo quidē tere⁹ biblicē ait maſculū ⁊ ſc̄iam creauit eos. Sed tum nodū Eua factā fuiſſe. Qua p̄pter ip̄e adā vn⁹ atq̄ ſoꝝ maſcul⁹ erat ⁊ ſc̄ia. Inſup̄ ⁊ aliud cōmentū adijciūt Adā v̄p̄o re inter bruta aſaſa ſit poſitū a deo vt cū illis eēt cōueſaretur cū illis coiret honoz hic ſit auribus veſtris. Pſal. Ut tumentum factus ſum. Job xi. Ecce behemor quem ſc̄i tecum Neq̄ vero id ſolum cum beſtiſſis quadrupibus facere illum dicunt. ſed ⁊ cum volatilibus: vt coruis cornicibus. ceteriſq̄ huiuſmodi volucibus. hinc putant eorum qui a Noe emiſſus fuerat ex arca ad explorandum ſi diluuium ceſſaſſet: non rediſſe ad eum q̄ ſuſpectuſ illum haberet de ad alterio ſemine ſue hoc eſt veluti ſuum ſclotiꝝ vñ. Unde Nicolaus byranus. Coruus habebat. Noe ſuſpectum de ſemella ſua. Et exinde factum eſt: vt ſit coruus ſuſpecta ſemper femina ſua. neq̄ in ea confidit. Quod ⁊ in hodiernum diem explorare dat vt q̄n̄ cubat fouetq̄ oua ſua corui v̄or: aſſidet ipſi coruo aſſidue donec ceperit illa paruuloſ.

Tum quoniam plume puuloy adhuc albicantes videntur ac sunt: arbitra-
tur nō suos esse quos pgeniūter pullos. dolereq; ob id vehemēter. Sed vt
certior fiat: circūnolat illos obfuaans ne ab a matre eis afferatur in nonū
vsq; diez ea forte intentiōe vt hoc scy pacto fame demū moriant. Post no-
nū aut diez qñ iam fame rigētur: nec adest q; cibū illis mīstret: extollūt vo-
ces ad deū vociferātes miserabiliter. a q; exaudiūtur. Iuxta illud ps. Qui
dat iumentis escā ipsoy r pullis comoy inuocātib; eū. At interea etiā plu-
me eoz nigrescere incipiūt. Qd aduertēs cornus pf: laz recordat eos esse
pulos suos Unde r auolat ac discedēs ab eis mīi curā pmittit oēm Hu-
ius quoq; rei meminit r Job pp ha. xxxviij. Quis pparat (inquies) kor-
uo escā suā: qñ pulli ei? clamāt ad deū vagiētes eo q; nō habēt cibos. Ex
quo certe videre licet coruū esse autē haud ignobilē q; ei? quoq; vsus in sa-
cris lris sepe legat in misterii dei. Regū. iij. c. rñ. Coru; q; deferebat ei pa-
nē r carnes mane. sicut carnes r panes vesperi. Sed ne h; quidē satis cre-
ditū est sibi: vt ipse putat: cōmiseri etiā cū brutis rā quadrupedib; q; vola-
tilib;: quin etiā cū demone q; daz. cui? q; dez demonis nomen fuit Lillis.

Caplm. xi Qd declarat iudeos credere deū irasci oportere
et q; illuz Gallo comparent vt in libro illoz stulti scripserūt.
Adijciatur etiam matrimonij iudeorū s̄uetudo.

Dicere aut scribit illoz Thalmur dñm deū singulis dieb;
irasci oportere. Id aut an mane sit an vespi: incertū adhuc illis
esse ps. Nunqd irasces de? Verūtamē aut vnū fuisse aliqñ
diē in q; nō iratus sit de? ob id scy ne Balaam missus ad male-
dicenduz filijs israel: id mīme facere potuisset. Quāq; id fuisse
nō Balach vt faceret. Qui balaam rñdit. quo pacto mibi p̄cipis vt maledi-
cam. cū id sit solius dei scy maledicere atq; irasci. qui rā nūc sibi rēperat ab
ira. Nūeri. xxiij. Qūo maledicā: cui nō maledixit de? Insup autē irā dei q;
ties irascit: ad icruy tantū oculi p̄durare. Et q; quid cū sibi optauerit ho-
mo: id sibi donare in ipso illo momēto. p qd etiā putār hostem posse agno-
scere qñ irascat de? an mīme. Adijciūt q; h; signū. Quorūtes inquit Bal-
lum videtis vno stantē pede sed r cristam eius pallefcere. Iā rū deū irasci:
qd r ideo dilligēt obfuaant. marie quidey q; dicit illū irasci incedui sem-
per nō etiā noctu. Et laudāt pp rerea deū q; tidie iudei atq; ei grās agūt. q;
gallo tantā dederit intelligentiā atq; prudentiā. qui sciat ita discernere qñ
irascat deus aut qñ nō irascatur. Job. xxxviij. Quis dedit gallo intelligen-
tiā Quis enarrabit celoz rōney. De his deliramentis iudeoz quid sentiant
Rabi salomō r Nicolaus lyranus sup Gen. c. p. Quisq; al aduertere pōt
Et multa quidē possē de his scribere. sed qā supuacū videtē sup sedeb;
post? Arcamē ip̄i iudei nō minus dilligēt suū illd Thalmur venerant at
q; obseruāt r viri r mulieres q; decē p̄cepta decalogi. Qua tñū re mulieres
multa sunt sapstiores Porro aut illoz Thalmur scribit ac p̄cipit ip̄is su-
deis scdm legis p̄suerudinē. vt cū q; vgoz ducatur: est illā ducatur in synago-
gā Rabi suo ac veriusq; r spōsi r spōse comitantib; amicis vbi rū illā an-
nulo subarrat aut ferreo aut argēto aureo ve p̄orie facultas cususq; suppe-
rit. Qd quidē ira sit p̄stitib; amicis atq; Rabi ip̄o. q; summā interea adhi-
ber dilligētiā al aduertēs an etiā iudicē exp̄origat spōsa. digtū in q; pollicē

B

proximū. neq; erroretur de industria annulus ipe medio imponat digito
ob cā scy cām qm̄ vt iudeoz Talmur habz cū maria dei desponsata esset vt
ro. illi cā subarravit annulo medio imposto digito. Hinc factū esse. vt post
chisti aduentū auferunt Talmur suū iudeoz Rabbi Meq; vero femia vt
la iter iudeos recipitur q̄ annulū portet in medio digito ob candē scy causaz
q; vt aiūt: Maria postea illū portauerit in medio digito.

Capitulū. xij. In quo declaratur modus iudeoz comedendi. et q̄s cibos acceptent fm̄ pdicti codicis statuta ⁊ de vestimentis illorum nōnulla adiunguntur.

Interprat itē idē iudeoz Talmur totaz fere bibliam. p̄sertim
eo in loco vbi moyses iudeoz dux ⁊ legislator eis p̄cepit ne vescerē
tur carne hēdina aut coq̄rent ei⁹ p̄cipue q̄ nondū ab vberē m̄ fis
sue depulsus esset. Exod. 23. Nō coq̄s hēdū in lacte m̄rls sue. Et
h̄ moysi p̄cepto sup̄ additū est in ipso Talmur aliū p̄ceptū ab iudeoz Ra
bi q̄s quidē p̄ponit taz viris q̄ mulieribz eā sentibz atq; iuuenibz. ne vescā
tur vnq; simul carne lacteoz aut casco alqs ve q̄buslibet lacteicinis: vt aiūt:
p̄ter q̄ si cui incesit cupiditas vescendi lacte aut casco aut quis ex lacte p̄fe
cro cibo p̄tuz carnis. illi tū op⁹ erit ex vi p̄cepti abstinerē ad hōris nouē
post sumptū p̄andū vel cenā. Postea autē p̄missum est ex grā forte nō sine
rōnabili causa. vt t̄tibz t̄m̄ hōris exactis postesum carnis vescā pro libito d
ho lacteo. Verū q̄ inter iudeos p̄biores sunt aut vite sanctioris abstinent
vt sup̄dictū est. hōris nouē. Preterea ex p̄cepto ip̄sius Talmur obligant
iudei vt cultros quisq; habeat duos vnū ad vsūm carnis edende. alterū ad
reliquoꝝ ciboz vsūm. Quod t̄m̄ facis vsūm est esse. quin ⁊ insup̄ ipsa vagi
na cultelloꝝ ita sit suis distincta thecis. vt nō tangat cultellus aitor ab alre
ro. Sed ⁊ ita illos distinguere oportet vt inter nosci possint cui vsui adaptan
di sint. Quod vt facilius quisq; dephendar. monēt vnūquēq; culterū certis
signare notis. vt pote q̄ vsui est ad esum lacteoz cibarioꝝ tribus est notat⁹
scissuris quis: q; vt postea dicitur: h̄ numero optima q̄q; res insignita phi
beatur. Si vero interea p̄tigerit vel casu aliquo v̄ de industria vsūm cultel
loꝝ p̄murari ita vt illo cultello scinderet caro quo hacten⁹ vsus fuit in scin
dendo cibos lacteos v̄l cōtra non liceret postea vti ad esum neq; impunus
evaderet. Qd̄ si ille vsq; adeo pau p̄ esset: vt sibi alitū cultellū emere nō posset
eogēt cultellū illū mittere in ignē ardentē hōris tribz quo vsq; incandescat
deinde eundē in terrā recondere tridūū vsq; Post autē illinc eximere ac in
fontē ter mittere aut quēcūq; alius fluentē. Hui⁹ vltimi cause est q̄ id̄ cri
am faciunt cū nouū sibi emerit illū neq; vsus eo q̄sc̄ adhuc fuerit: Tunc
em̄ priū sc̄q; illo vranf supra traditōnē ⁊ p̄ceptionē ip̄sius thalmur: cū mer
gūt in fontē aut quēlibet fluuiū alius mitterit ac non sine peculiari p̄ce siue
oraticula. q̄ cum postea vti p̄cedit ac possunt. Jā etiā scire oportet qd̄ ex p̄
cepto moysi ip̄si iudei nō vtunt vestibz quaz tela p̄serta sit ex stramine lino
fil ⁊ lano. Deut. xxij. Nō indueris vestimēto qd̄ ex lano linoq; p̄ceptū ē. Sz
tū iudei: vt gēs est sup̄bissima: p̄inde mīme p̄t̄ et̄i s̄ p̄ hec p̄sim̄ ep̄a sim̄
placibz ⁊ p̄suet̄ vestibz in dui more patrū suoz h̄ ⁊ talibz potius quibz chi
stant vtunt hoc ē discoloribz noue formaz. Ita etiā diplosidē sibi fieri vo
lūt ex tela duplīci ⁊ q̄ recēdo p̄mixta ē lino lanaq; Sic cū ill' nō liceat pannū
lancū desup̄ alligere circa collū: p̄missuz ē tū eis ab is q̄ thalmur illis p̄st̄

psere: vel corrigia ex corio circūlagent dīploīdīl rum autē pannū dēsp p̄ fuisse
quo pacto linū separatz esse purant ab ipsa lana.

Caplm xiiij. Quō liber indeoz p̄dica^o ante iesu aduentum
fuerit iā tandē p̄ eos deprauat^o z in q̄ iuda christum p̄ lapidē
dem quendā oīa miracūa fecisse temere fabulantur.

Dixi sup̄ius ante christi aduentū fuisse q̄dez iudeoz Thalmue
h̄ q̄ posteri successu tēporū auferri depararūt. Et multa q̄dez
eoz q̄ in eoz p̄tinetur dicere possem: h̄ q̄ breuitatē studio p̄tereo
Inter hec atq̄ alia scribit iesuz quē ch̄im vocat multa quidez
signa fecisse: h̄ q̄ nō sua v̄tute fecerit. Duo igit̄ mō. In templo
Cait q̄d fuit hierosolymis: lapis erat p̄ciosus mirez virtus. quem diuina
prudētia ille relicū fuisse putat ab ipso Salomone rege In q̄ lapide inscri
ptū erat magnū illud dei nomē retragrāmāton q̄d q̄tuor lris apud hebre
os scribit hoc mō. sehem. harū fo:as. q̄d quidē nomē inter nota dei nume
ro. lex. maximū est: q̄d deo attribui p̄t. Eratq̄ positus lapis ille p̄ciosus
sub restu dīne tēplī ita tū vt ab oībus videri potuisset. Quicūq̄ vero nomē
illud ipm q̄d lapidi inscrip̄tū fuit: legerat atq̄ mēoria tenebat is rum statū
oīm scīoz gnarus erat: Vex extremo anathemate interdictū erat: ne q̄s tā
esset temerarius vt nomē illud ediceret effiretq̄ e tēplo. Insup̄ dei tēdēz
prudētia subornati erāt p̄ Salomonē regē sapētissimū leones duo. q̄ ad
fores tēplī iacebāt obfūates si q̄s exisset tēplo secū in aīo portās memo
riaz retinēs magnū illud dei nomē. Quā primū igit̄ egressus ille fuit tem
plo incipiebāt mox leones rugire rugitūq̄ p̄dere illū. Sz q̄ rugitū adeo p̄
territus ē ille q̄squis fuerit: vt ne lre quidē vnius rāri noīs meminisset am
plius Amos. iij. Leo rugiet: q̄s nō timebit. Osec. xi. Quasi leo rugiet. q̄
ipse rugiet formidabit filij mar. Si q̄s autē nomē tantū v̄l p̄ artē aut aliā
quālibet industriā aut etiā p̄ fraudē voluisset secum secreto deferre (Nihil
nāq̄ tā erat dignū neq̄ charta neq̄ mēbrana: in q̄ scribere licuisset nomē il
lud) z tā si q̄s etiā dam illud charta excepiisset nimia duc^o temeritate: hie
q̄ primū e tēplo p̄d̄isset: mox rugitū leonib. rū qz interdicto maro ve
ritū erat: mediū crepuisset ac in mille p̄ces disrup^o c. i. ser. ¶ Ex q̄ certū ma
nifestū est sc̄m. q̄ venerabile. q̄ p̄ciosus nomē illud z erat z habebat Ve
rū iesus q̄ dicebat ch̄is nihil p̄tī h̄is h̄mōi anathema nec interdictum tu
rasse visus ē ¶ Prouideq̄ nocte dieq̄z sollicitū fuisse: quo pacto nomen illud
ipsum exportare e templo potuisset per quod hoc est per cuius tantū noīs
virtutem signa oparetur. Tandē igit̄ exegitātū ab illo est mēbrana sc̄z
illam q̄ digna credita est v̄tin ea scriberentur quoq̄z libri moysi: dignaz q̄z
fore qua nomē illud exciperetur. Itaq̄ diligenti eius cura factum est v̄ri de
mū p̄cto sibi esse talis mēbrana. In qua tantum nomen inscriberet Ve
scrip̄tū quidez sed non sibi met̄ satis confisus: est vt intra vestes nomē ipm
absconderet q̄ posset etiam secretissime. Quapropter vt esset ab omni perl
culo tutus: accepit cūlro acutissimo surā cruris sui aperuit in quā sedula
illam siue mēbranalā m̄isse. quā z mox resarciuit. Atq̄ ita egressus ē
templo. Et licet leones illi duo plus solito vociferassent: nihilominū esse
erum est quin ille sua sit potitus astutia. San cillo postea nomie miracula
operatus est inter quem z mortuos suscitauit. Quam opinionem in hoc di
crimū v̄lqz diem iudei confirmant. ¶ Sequit̄ Caplm. xxiij.

Capitulum xiiij. In quo Dominus Victor de quodam festo suo
 deo et loquitur quod de ea destructio est quam Titus illis intulit.
 Multa ite et alia de eodem Tito adijciuntur quomodo hierusalem
 sanctam devastare inceperit.

N Aterius hec nunc ad reliqua. Inter festa iudeorum id vni etiam
 celebratur quod quidam appellat apud eos festum melicie in me-
 moriam hierosolyme destructe sub Tito vespasiani filio celebra-
 tur autem nono die Augusti. Quo die ieiunant iudei omnes plorant.
 plangunt. nudis pedibus incedunt. conuersantur aduersus Titum
 miserabiliter. necnon aduersus christi discipulos sicut etiam aduersus vrbem Ro-
 mam. Quod et lyra et testatur circa Esaiam in fine cap. liij. Licet autem Titus christi
 hierosolyme: que et funditus profecto eam delere statuit. Iuxta illud ps. Qui
 dicitur exinanire eam et inuane vrbem ad fundamentum in eam. Et certe nisi dominus ali-
 ter recurasset de nobis. iam tunc vrbem sicut Sodomam ac Gomorrem perisset? omnes Esaiam
 primo. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis seminem quasi Sodoma fuisset? et qua-
 si Gomorre silles essemus. Hinc oratio est postea inter iudeos inuidia mari-
 ma aduersus Titum: et qui clamant ad deum quod iudei perierunt et vindictam
 in ipso. feruntur ipsi iudei hic Titum nequissimum hominem fuisse quoniam nunquam
 am fuit in terris. De hac calamitate moyses longe ante locutus est per spiritum
 Deum. xxvij. Adducit dominus super te gentem de longinquo et gentem peccatissimam quod
 non desinat seni nec miseretur puuli etc. Dicitur preterea hic Titum fuisse de ge-
 neratione Agag. amalech. Regum per. Et Agag regem amalech. qui et ipse hostis
 fuit iudeorum infestissimus. Necnon inquitur: fuit homo in terris qui maiores
 ac plures blasphemias in deum israel locutus sit quam Titus. De quo scriptum est in pa-
 rabola Machab. ij. c. lx. Eo quod ita super be locutus est se venturum hierosolymam
 et pergeret sepulchrum iudeorum eam facerent. Arcam enim nulla ei fuit iusta eam bellum
 mouendi pro ciuitate et sanctam. Igitur quod per ipsum factum est: per superbiam est fa-
 ctum. que sane eum impulit ad congregandum exercitum ingentem ac pene innumera-
 bilem. Quod quidam ex iudeis cum iam transire vellent per mare: oratio est repetita valde
 dissimulata. ob quam ille ad iracundiam: vrbem erat superbissimum: puocatus fuit et voce
 clara clamans hec prulit vrbem. Quid tu nunc moliris iudeorum deo aduersum
 me. An vis hic me submergere cum his copijs meis sicut pharaonem cum to-
 to suo exercitu submersisti in mari rubro. Itaque me conaris nunc arce ab
 hac expeditione ceptra aduersus iudeorum gentem. Sed frustra conaberis. Uix ser-
 monem finierat: audita vox est de celo ad ipsum Titum exaudire? est sermo riuus
 sed exorabo aduersus te vermiculum in terra quod preliabit tecum. Non sedata est
 repetita. Lix igitur ad litus et ad portum appulissent gausus est plurimum
 Titus et quod cum eo erant omnes. Verum subito et quasi de improbitate vermis puus
 et modicus aduertebat volans atque natus et subintravit ad crebrum visum. Ho-
 lunt nonnulli hunc vermiculum vrbem fuisse. Ille autem in furore et iras a nemine
 sperare potuit. Unde tunc in montem et venit superbissimum nabuchodonoso-
 for babyloniorum rex. qui et ipse a iudeorum deo ob suam superbiam et blasphemias
 in deum plagi gravissimis correptus fuit. Nam vrbem scribit Daniel. iij. Septem
 annis cum bestia imo vrbem fensu comedit. et rore celi corpus eius infectum est
 donec capite eius in similitudinem aquilam cresceret. et ungues eius quasi ungues
 auisum. Quapropter et ad deum iudeorum deum coactus est clamare cum per carum

fut miseratur. Verba autē eius huiusmodi erūt. Dñe deus israel agnosco
 erro: ē meū et impōtētiā: in qua tamē stulte p̄sūs pplm tuū quē tu in ma
 nu forti ex egypto eduixisti: p̄sequi voluisti: qđ et nunc certe me penitet. Tu q̄
 miseri mei. Titus igit̄ cum se iā derelictū vidisset et nihil posse suis viribz
 exercituz reducere ac in patriā reuerti coactus est. Post aliquantū autē xp̄is
 veniūt ad ipsum legari nunciātes ei qđ grauit̄ peccasset populus iudeoz
 in deū suū. ob qđ statuisset eos punire deus. Quāobrez iam quidez adēns
 tēpus maxime oportuū trañcēdi mare exercitū ad destruendā hierosoly
 mā. Quibz Titus hūc in modū rōdit se quidē alias tērasse h̄mōi expeditio
 nez. ob quā a se offensum deū ist̄ esse plurimū atqz grauisime adeo vt mi
 nime sibi p̄suaderi possit vt rursus tale quid rēret. S; et bellū tamē ei esse
 animo aduersus occidentales p̄p̄os. p̄inde iussisse suis vti machinas tor/
 mētarias vt carapultas ceteraqz id genus bellica instrumenta illuc versus
 disponeret statueretqz ac para haberēt dum p̄ficiceretur. Verū in crastio
 tota dispositio illoz instrumentoz controuersa et ad orientales p̄tes respiciēs
 inuēta est. Quare aduersa ab h̄s qui apud Tituz erāt prudētiores et velut
 consiliarij viri suāsum est ei vti expeditiōē susciperet sibi a deo p̄destinatā
 Titus autē nondū satis ad eā rem animatus iussit denuo bellica illa instru
 mēta ad occidentē maxime vsus dirigi: silqz iacula vt emitterēt. h̄ tela retro
 uersa ad orientē volare maxime vsus eam p̄m celi sub q̄ hierosolyma de/
 p̄hensa sunt. Quō vbi rōtēs aduersit Titus necnō cū audisset ex veridicis
 nuncijs in iudea dei p̄byteros occisos a suis esse qđ plurimos: ita fert esse
 locutus Jam vocor haud dubie ab ip̄o iudeoz deo in vltionē t̄are malide
 quā in suos p̄miserunt sacerdotes nequissime. Expeditione igit̄ para iter
 rursus tenuit p̄ficiscendi ac mare iam traiecit necnō multo post hierosoly
 mā circūvallauit obsidione grauisima. quā et tandem urbem expugnauit ac
 funditus euerit atqz deleuit. Urbē inq̄ illam quā: vt scriptū est Deut. xi.:
 dñs deus semp̄ inuisit: et cuius oculi in ea fuere a principio anni vsqz ad fi
 nem eius. Taceo de tēplo qđ in ea extructuz erat imensis sumptibus De q̄
 scriptuz est Regū. iij. ca. ix. Sanctificauit domū hanc quā edificasti vt po
 nerē nomē meū ibi in sempiternū et erūt oculi mei et cor meū ibi cūctis die/
 bus. Parabo. ij. ca. vij. Elegi em̄ et sanctificauit locū istū: vt sit nomen meū ibi
 in sempiternū et p̄manēat oculi mei et cor meū ibi cūctis diebz. Sed tu dñe
 deus respicere digneris ad impietate inimicōz tuoz. Ps. Quia man⁹ tu
 as in sup̄bia eoz. ne obliuiscaris voces inimicōz. Ps. Si oblitus fuero
 tui hierlm: obliuioni dē dextera mea. Proinde iuxta p̄missum velis atqz
 digneris nouā edificare ciuitatez Ps. Et edificetur muri hierlm.

Caplin. xv. In quo aliqua ponunt de tēplo veteri et nouo
 fm iudeos et quō p̄fidi aliud sibi tēplū instaurari petūt.

Sciendū est qđ ex iudeis plurimi sunt qui dicant templū postea
 instauratū pulchrius ac p̄ciosius fuisse tēplo priorū. Plurimi
 item sunt qui cōtra sentiat prius videlicet pulchrius et p̄stam
 rius fuisse posteriori. Ac ita quidē p̄tētio inter iudeos orta fuit
 S; de posteriori tēplo hec scripta sunt. Agei. ij. Magna eris
 gl̄ia ist⁹ nouissimi plusqz p̄mi dē dñs exercitū. Esdre. i. c. iij. Dñs qđ p̄p̄o
 vociferabar clamore magno l̄ laudādo dñm eo qđ fundatū esset tēplū dñi

et. Nec quidem licet ita de templo posteriore scripta legant atramē iudeoꝝ
Rabbi dicit p̄mū templū summa dei p̄uidētia edificatū esse. cui⁹ quidē
curā Salomoni sapientissimo dñs mādauit. Quātis sit autē sumptib⁹ ex
structū: hinc liquēbit Paralo. h. c. h. Inuēta sunt centuz quadraginta tria
milla holm que hūeris onera portaret et octoginta milia q̄ lapides de mō
tibus cederēt. Res p̄fecto admiratione digna. Quā si quē diligētius vide
re iuuēt: legat certuz de regib⁹ libꝝ. Ac hui⁹ (p̄chdoloꝝ) rēplī oīno sunt
sā oblitū iudei q̄ aliō nihil curare vident q̄ v̄r vidētā petāt a deo aduersus
gētes alias. Ps. Effunde irā tuā in gētes que te nō nouerunt: et in regna q̄
nomē tuū nō inuocauerūt. et redde vicinis nostris septuplū et in sinu eozū
lappertū q̄d exprobrauerūt tibi dñe. Nāc quidē interpretatiōē vbi p̄pleue
runt: aliā moꝝ longiorē vocib⁹ altis inuonāt. qua petūt a deo aliud sibi tem
plū instaurari tā etiāz breui vt illud p̄picere queāt oculis suis dū viuant.
Adeo autē vociferāt ad inuicē vt altius aliū vociferādo supare p̄cedat. Id q̄
putāt fore vtile sibi: Tum q̄ ianuās in edib⁹ apertūt oīs quā maxie p̄fir.
Tam hinc aduētere licet q̄ntis clamorib⁹ p̄certāt iudei sup aduētū mes
sē sui qui p̄missus eis est in lege p̄ p̄phetas Zacha. ix. Ecce rex tuus uenit
tibi iustus et saluator ipse paup̄ et ascendens sup asinā et sup pullū filiū
asinū. Et hic quidē asinus ille est: quē ab inīrio mūdi creauit de⁹. Estq̄ idē
hic asinus sup quē Abrahā insedit cū filius suū isaac irer oblatū vt haberet
Gen. xxi. Et erat quidē asinus ille tam dignus. vt a nullo q̄ ab ip̄o abra
hā inferni ad equitandū mereret. Nā scriptū est ibideꝝ. Igitur Abrahā de
nocte p̄surgens strauit asinū suū. Et sui quoq̄ idem hic asinus Moysi fu
it in egypto Exo. ix. Tulit ergo moyses vxorē suā et filios suos et inpro
sūt eos sup asinū. Et multi quidē iudeoꝝ sunt qui credunt eundē hunc
asinū esse sup quē Balaam insedit. Quapropter et mane surrexisse strauit
seq̄ illum. Nūri. xxij. Surrexit Balaam mane et strata asina p̄fectus ē cū
eis. Bona tamē iudeoꝝ pars aliter sentit vt pote illū mīme fuisse dignū q̄
super tales tantūq̄ asinū sederet sup quē sessurus erat eoz messias. Nā ex
falsis p̄phetis exiit vnus ipse Balaaz. Et nullus quidē ex iudeis seu vir
seu femia est qui vel que non credat hunc esse asinū illū sup quē ventur⁹ est
messias eoz. Et sperāt oēs sese v̄suros aliq̄n messā suū. Proinde cū q̄s ex
iudeis siue vir siue femia alteri alicui iudeoꝝ p̄missuz fecerit aut vorū vt in
ramēto sese ad agendū quicq̄ astringerit: cum ita p̄missum iuramentum ve
eo: roborāt atq̄ p̄firmāt dicētes quisq̄ sez in hunc modū. Non v̄iūā diem
illum in quo venturus est messias noster: si nō seruauero firmissime: que p̄
mitto me facturū. Sūtq̄ in hac p̄missione seruanda mulieres et vxores iu
deoꝝ multo seuetiores cōstantioresq̄ quaz sint viri ipsi. Nō hinc euenit q̄
inter viros femie minores s̄mo nullius fere pensū habeant vt postea quoq̄
dicā p̄pterea q̄ circūcīso illis nō sit p̄cessa sicut viris. Atq̄ hinc ne p̄bare q̄
dem possent sese esse iudeas vt earum viri et ceteri masculi iudei censentur p̄
pter circūcisionem. Nec eandem ob causam digne habeantur: que post hac
vitam possideant eternam. Nec quoq̄ conuersationē vllam habitare s̄nt
cum deo. Quod viros quidē ipsos sepe vocauerit acclamaueritq̄ deus se
minas autem nunq̄. Proverbioꝝ. viij. O viri ad vos clamāto. Nunc est:
q̄ viri in gente illa iudaea peculiarem quandā precationem habeant quaz
singulis fere diebus quisq̄ orat atq̄ dicat Benedicteus sit deus in ceteris
q̄ non feminam v̄s sed mareū creauit.

Capitulum xvi. In quo de magno quodam iudeorum festo agitur
quod ob diuersas rationes institutum iudei cauillantur et ad hanc
tur quidam alij iudeorum mores stultissimi.

Quod item et quoddam magnū apud iudeos festū: quod quidem cele-
bratur ab eis quod magnifice septimo die mensis Septembris
intra moysi traditionem. Leuit. xxiij. Mense septimo prima die
mensis erit vobis sabbatum memoriale. Nūmeri. xxix. Mensis etiā
septimi prima dies venerabilis et sancta erit vobis. omne opus
seruile nō facietis in ea. Hunc quidē diē maximis leticijs celebrat: canunt
quod in eo rubis et cornibus non quibuscūque hanc facta sunt ossibus atque corni-
bus arietis. Idque hinc cām hanc atque originē quod Isaac cum a patre duceret ad vi-
cinitatem arietem inter duos cornibus heretē liberat. Gen. xxij. Leuauit
braas oculos suos viditque post tergum arietem inter verpes herentē cornibus. Et
et in memoria est ei quod ad sonitum tubarum muri ciuitatis hiericho fundit. eos
ruerunt Josue. vi. Edamabit omnis populus vociferatione maria: et muri fun-
ditus corruent ciuitatis. Credunt itē ipsi iudei demones quod subsistere nō
posse: quoties percipiunt cornium istorum clangorē atque illis pōde nō impediri
suo iuas deparationes sursum euolare ad celum. Qui vero cornu canit ipso tā-
tus tāque digno ut eorum plane fert opinio hunc esse opret iudeū optimū ar-
que p̄bissimū. Quis cum recte cecinerit. incredibile est quātur ob id officiantur
leticijs. Sin parat: nō minore tum videbis eos merore affectos. Neque id ita
accidisse preter cām asserit. Propter peccata inquit sua id euenisse haud du-
bitant. Sed nec roto deinde anno efficere se posse quicquid credunt cum p̄spetra-
te. Igitur autē hanc diem: ut dixi: tanta reuerentia obsequant. quod: ut eorum Talmud
refert: illo die hoc est primo die mensis Septembris deus mundū creauerit. et
in septimo eiusdem mensis die ab omni opere cequerit. Sunt tamen inter eos nō
nulli Rabbi qui mundū intellē accepisse credant primo die mensis Martij. At
in hac prouersia maior pars iudeorum et potius sentit quod eorum Talmud scri-
bit quod diē utpote primū mensis Septembris cum leticia summa celebrant ve-
neraturque haud aliter quod christiani primū colunt diem mensis Ianuarij. Quo
etiā die sese in libro vite scribēdos a deo sperant. Neque illo etiā die quispiam
dormire audeat. ne forte ipso dormiente. angelus quod eius dormire cogat. Prā-
dlo autē facto si p̄pe adest fons aut riuus. plures illuc vna oēs accedunt ascē-
duntque ponunt ipsum quod eures ducit trans fluuiū: atque in illo p̄sistētes obser-
uant diligentissime si quis pisciculos in ipso fonte aut fluuio aduertere pos-
sint. Ubi autē viderint aliquos tū mirū in modū exhilarant ac vestes quod p̄cuti-
unt super illos. Quibus fugientibus: sua sicut peccata aufert a se aut manent illis ut po-
te piscibus secū deferentibus. Michae. viij. Deponet iniquitates n̄ras et p̄ficiet in
p̄fundū maris etiā peccata nostra. Magna tū profecto leticia illos excipit p̄-
pterea quod se scriptos esse in libro vite arbitrant. Sed ut scriptura illa sigillo
dei obfirmet. pueniunt rursum oēs in synagoga decimo die eiusdem mensis
Septembris deparantur ob id deū. Tum vero si quis ad fuisse ex n̄ris. is certe
mirabilis et inordinatus atque incōpositos illoz gestus aduertisset cum ad-
deū deparatē clamaret inf se limo vociferat atque sicut corpora mouet nūc dextroz
suz nūc sinistroz suz nūc et sinistroz suz atque retroz suz hanc duci iuxta illud ps̄ Dia
ossa mea dicet dñe quod sillis tui. Et custo dit dñs ossa ossa mea. Hūc quod diē
ita celebrat atque agunt ex moysi traditione: quod illū instituit atque septem reliquit.

B 14

Quis cum colat ieiunjs & corpis sui afflictione. hunc indubie psecuturā
 ventā suoz petōz. *Leuit. xxiij.* Decimo die mēsis hui⁹ septimi dies expia-
 tionū erit celeberrim⁹. *Nūcri. xxix.* Decima q̄ dies mensis hui⁹ septimi erit
 vobis sancta atq; venerabilis & affligetis aīas vestras. Primus autē q̄ ad
 uenerit decim⁹ ille dies: prepat se ad eū omīs ieiunjs: vt dicitū est: & elemo-
 synis & alijs bonis opibus vt sint mūdi in suis synagogis. Nec id quidē
 sufficere purat ad sui mūdationē. s; & termas q̄ ingrediatur lauādi ampli-
 us sese grā. Et si quib; facultas suppetit: q̄ cum etiā camisias nouas atq;
 candidas aliasq; vestes nīdas induit. Ut autē nihil desit ad hmōi mun-
 dationē simul cū oēs ad pfluentem aquā: quā nudi ingreditur ad cor-
 vsq; nudi inq; adeo vt ne femorale quidē circa pudibunda retineat: s; ab hīci-
 ant p̄tinus atq; deponat. In cetero quisq; stans in pfluente corde renus
 suā tacite p̄fert p̄fessionē tūdēs s; interea peccat⁹ atq; cor suū pugno haud
 molliter. Preterea adit op̄ret masculina p̄sona aut in ipso flumine aut sec⁹
 litus qui oīa q̄ ille facit aduertat atq; redatq;. Nec nō & ter caput suū illū
 mergere in aquā oportet in tantū vt nō appareat in capite ei⁹ capillus vl-
 lus. Quis quidē bis recte fecerit in mergēdo caput: tercio autē haud ita. cum
 denuo tubet ter ac si nondū tentasset. suū immergere caput. Atq; hec quidē
 causa est cur adhibeat ad eam rē mascula p̄sona que testimoniu⁹ ferat recte
 factā illiusmodi immersionē esse. Egrediens autē ab aqua hūc hūc loc⁹. rā
 purus existimat q̄ fuerat cū ab vtro mīs sue egressus ē. Mor eū ad sunt
 qui salutē illi optant atq; p̄cant. S; & femine nō minus ista curāt pagere
 Pridie autē q̄ diem illū decimū festū agant celebrētq; mane p̄surgat omīs
 sibi prouidentes de munere qd offerat ad diez festū exēplo Abrahę de quo
 scriptum est *Genes. xxiij.* Igitur Abraham de nocte p̄surgens &c.

**Capitulum xvij. In q̄ agit de sacrificijs que in
 hoc festo a iudeis superstitiose administrantur.**

Oblationis quidez ritus ita se habet. Viri omīs & iuuenes & fe-
 nes gallum ferūt albū ad synagogā quisq; p̄ additione sui stat⁹
 S; & pueri in cunis adhuc positi idē faciūt qd mulieres. Tam
 autē curiosi in hac re sunt: vt hmōi aues non possint nimio ap̄s
 illos stare. Verū si tuz haberi nequeat tales vt potēte albas ac-
 cipiant op̄ret tales quales repiunt. S; nō sine p̄suasione induci albedinē
 in illis magis optat. Nā vt vulgo dicit p̄raria p̄rarijs curant. Si igitur
 (vt ipsi autumat) peccata rubra sunt: necesse ē p̄raria qualitate curentur:
 hoc autē est colore albo *Esai. l.* Si fuerint peccā v̄ra vt coctini: quos si nix de-
 albabunt. & si fuerint rubra q̄si vermiculus: velut lana alba erūt. Hmōi gal-
 los atq; gallinas lingua sua ipsi appellāt capozzo lingua autē reuonica
 mortificationē suoz petōz p̄peruā aut suoz petōz deprivationē. Et licet sit
 mo mane: vt dixi: surrexerint: nemo tamen ex illis seu vir seu mulier seu pu-
 er adhuc iacens in cubilib; audebit gustare cibū porumve priusq; aues
 ille quas obtrulerint: benedicere fuerint. Tum si volēt ipse paterfamilias su-
 um benedicere gallum: illum per pedes apprehendit aut per curra. Deinde
 ter illum circum caput suum circūgirat ac profert interea aut forte post oīa
 etunculam quandaz que vir tanta est q̄rus est p̄fabnus. Miserere mei de-
 us suū magā misericordiā tuā. Oratiūculę quidez effectus huiusmodi est.

Si forte mortuus est sequenti deinde anno homo ille exigente sui natura
debitū: gallū hunc ipm fore q̄ p̄ illo mori necesse hab̄ car atq̄ in sempiternā
p̄iturū dānariōez. Silli pacto agit cū gallina vxoris sue sed quā nō circa
suū h̄ illi? caput ter circūducit. Atq̄ hec quidē ita facere nō etiā mulieri p̄
mitit q̄ ad tantā rem minime digna p̄teretur. Si q̄s aut̄ inter viros etiā
nō satis idocens ob impitiā l̄ature videt̄ vt possit aures b̄ndicere illas.
rogatur tū ab illo p̄mior sanguis qui sciat nouerit̄. Ex his quidē aut̄
bus tā gallis ipsi q̄ gallinis diuites nequaq̄ in cibū quicq̄ sumit q̄ ma
ledicti credant̄ r̄ q̄ pctā eoz portēt. Quoz p̄p̄terea intestina atq̄ brachia
reliquaq̄ h̄mōi p̄ terra domoz passim p̄ficiunt ea quidē intentōe vt adire
mēres volucres eoz simul auferāt pctā ac portēt longissime. At pauperes
nihilomin? qui inter ipos iudeos plurimi sunt: a suis quidē pctis absoluti
q̄ velint: h̄ vnde p̄parēt sibi tales istas aues nō h̄nt. gaudēt si a diuitibus
sibi p̄beant tales aues q̄s comedāt. Hec aut̄ cur dicam: vnusquisq̄ statim
intelligere potest r̄c.

Capit. xvij. In q̄ modus ponit̄ quo christianis iudei
impant̄ ex omni feritate eosq̄ crudeles esse exemplo simul
probatur eleganti.

Illud etiā iam p̄tereundū nō est q̄ cuz iudei ipsi: vt dixi: summo
mane surgunt nono v̄pore die mēsis Sep̄tēbris: qui primus
illis occurrit̄ ex christianis: hūc execratur ac simul dicit̄ det̄ do
us vs̄ sis fias vt tu ipse hoc anno gallus me? Ita r̄ mulieres se
se h̄nt erga mulieres christianas. Nec piget iudeum nonnunq̄
morari in eodē loco p̄ horā vnā aut duas: donec occurrat ex christianis
p̄cipue a quo aliquē se iniurijs affectus dolet: cui tū maledicere possit. Atq̄
id quidē adeo sibi est cordi vt mori ad suos reuertat. apud q̄s iacet̄ secep̄
pectasse quidē tātope christianū hoīem qui sibi occurrisset ac tandē quē cu
p̄tate offendit̄. Quia v̄o p̄ occasionē accidit̄ vt deinde mētia iudeoz erga
christianos aliqd̄ dicerē: latius de ea p̄sequi optet hoc qd̄ subseq̄uere
plo. Erant tū oppido quodā puo vir atq̄ mulier p̄fessione iudei quibus
erat filius vnus annoz quinq̄ aut sex aut circiter. Hic puer qm̄ inter pu
eros christianos p̄ negligentia siue incuriā parentū ludere solitus est. accidit̄
vt aliquoties cuz pueris illis in eccliam p̄currerit christianoz. At vbi in
de tū alqs̄ siml̄ domū red̄it. venit̄ sc̄q̄ ad matrē illi nūciauit qd̄ viderit. In
primis aut̄ se vidisse ait pulcherrimā scolar̄ hoc est eccliaz christianoz. Nā
scolar̄ ipsi appellant̄ synagogā nos eccliaz Iudic̄ hoc mater pueri stupe
facta est ad v̄buz ei? r̄ fortassis puerū ipm̄ ea de causa virgīs castigauit̄ v̄
mos parentū est circa pueros delinquentes. In crastino v̄o pueri oblitus tam
monitōz q̄ verberū iterū cū pueris alqs̄ in eccliaz cucurrit̄. Qd̄ vbi mater
anxia obfuit̄ r̄ aladuertit̄ p̄i pueri indicat̄. Ob qd̄ r̄ a patre etiā casti
gatus est ac virgīs celsus. Puer nihilomin? suo more delectat̄ in ecclesiam
cū christianoz pueris a parentib; dephesus est cucurrit̄. Qd̄ certe lat̄ quo
ac graui aīo tulerūt. Sz p̄ior ipsa viro suo locuta est hunc in modū. Hic
filius noster dedecore nob; p̄culdubio erit: si ita illuz p̄miserim? Quare cū
de eo nihil sperare possim? qd̄ nostris obediāt monit̄ atq̄ p̄ceptis: rucius
erit illum clādestine auferre e medio. Durus p̄fecto h̄c h̄mo patri fuit vt
q̄ filius suū v̄nice diligeret. Verū ita mulier cū eo egit vt osno iay illi obseq̄

o geretur. Disuaste namq; q; puerilis adhuc esset illius vritusq; ac incautus h futurū quo longe aliter sentire posset. At paz his p̄fuit argumentis apud mulierē. q; iaz cordata oīno erat. p̄p̄tū interficere filiū. filius: inquit: noster p̄teritus est. Deut. xxi. M̄scis tu q; scripta s̄t. Zacha. xiiij. Dicent et pater eius et mater eius qui genuerunt eum: non viues. quia mendacium locutus es in nomine domini etc.

Capitulum. xix. In q; de sabato agit qd̄ iudei singlis hebdomatibus celebrāt vt nihil etiā agere videātur.

Utrum vt rem gestam vt cepi psequar. scire oportet hūc esse morem iudeis atq; legē vt in sabbaro qui septim⁹ dies est hebdomadis nihil oīno agant. neq; ignē attingāt. neq; lumen accendant aliquid Exod. xxxv. Nō succederis ignē in oibus habitaculis vestris p̄ diē sabbari. Duo s̄t vt quicquid in sabbaro cocturi sunt: pridie coquāt ac p̄parēt. Hinc q; p̄ceptus est Exod. lvi. Eras qd̄cunq; opandū est facite: et que coquēda sunt coquite. Septimo autē diē sabbarū dñi dca tui est: nō facies oīno opus in eo. Hūc diē adeo diligēter custodiūt: vt si q; egroraret in eo ad mortē vsq; nō tñ liceret lūnē aut ignē succedere. Preterea si aut musca aut culer aut forte aranea sup̄ cibum curtere dep̄henderet: nihil mali inferre bestiolis illis q̄spiam et ipsis auderet. Vñ magna cū hilaritate diē sabbari colūt atq; obfuar ac cantibus pagunt. Et nō mō patres familias inrer eos atq; matrone. s; et serui et ancille collestant in eo. Verū hīc dies quāq; gentialiter agi solear habeturq; ferti⁹ ab ipsis iudeis. puero tñ illi de q; iā dicere cepi: nihil parctū nec vt alijs gauderet de morte p̄missus quin mortē acerbaz sustinere coacer? sit eo q; sequitur modo. Supra iā dictū est iudeos solitos esse pridie q; sabbarū agant pare omnia q; esui sunt ac porui. Inter cetera q; coquūt cibaria coctoz diē laganaz quoq; coquūt ex farina atq; ouis p̄mixta in furno calefaciūt quā et illic relinquant in crastinū vsq; vt calida p̄maneat. Iḡis cū pueri iaz sepe dicitur parentes cū ceteris de familia. et more letaretur pararetq; vt dicit: oīa ad diē sabbari: ipsa mater uondū oblita verboy que ex puero audierat laganā quādam accepit quā manibus suis veneno infecit deditq; puero vt māduicaret. quā vt comedit: mor extrinectus est puer ob nullam certe aliaz causam q; christianoz eectiam adierat frequēs inuitis parentibus suis.

Capitulum. xx. In quo ponit imp̄catio quā in iudeos ad fidē nostrā cōuersos ceterosq; ch̄sticolos eracuit cui. exempluz (quod apud iudeos frequens est) adijctur

Hinc iam ad aduertendum est: quo animo iudel erga me autē illum quēlibet ex iudeis factū ch̄stianū se gerat. p̄sertim autē in eos qui ch̄stianā religionē amplectunt suscipiuntq; q; nullaz aliam religionē hac nostra hoc est ch̄stianoz dicitabilior es arbitrentur. Proinde igitur q; nimīū illam oderint singlari ad execranduz nos: vt runtur maledictione tum mane tum vesp̄ri certis horis vt pote sexta mane. sexta sc̄idē vesp̄ri. Maledictio quidē hec hebraice sic ponat lam̄schumedū. all reber tyks. latine autē sic. Ad perdendū eos qui a nobis recessere: nulla vnq; spes erit. Et cum miserib; deus oīm hominū: minime miserabitur isto iudi. Nec id solum faciunt in uos: sed et in

reliquos christianos omnes. Verū in nos hec eorū maledictio actor est ac
 vehemens: quod hinc provenit. quod timent ne p nos sua secreta que tum in
 scriptis habent. tum de more preter scriptum faciunt: reuelata patefcat om
 nibus. Qua in re exemplo tali vtuntur ac ferme tam proverbio Erat repo
 re quodā faber ferrarius: qd cū plurimos fecisset securis eos rū secū ad em
 porū que dāā deferebat. Sed accidit illū cū iter faceret p siluā tre magnā
 ⁊ longā Ingresso itaqz siluā: mox arbores minores ac fructuosos tremere ce
 perūt. Interrogantibz autē tunc magnis arboribz a puis qd nā ita tremer
 rent. Rrsūm ē a minoribz An nō videtis: inquit: hostes hic nros magna
 cū multitudinē transire Interrogantibz rursuz maioribz: si inter hostes illos
 existat etiā aliqui de suis. Rndentes minores nullos existere. Consolatōez
 mox a maioribz recipiūt ⁊ qui debent pēri esse ac tacere q sine piculo sint.
 Qd autē maior: es querūt a minoribz: si etiā ex suis inter hostes illos existat
 p suos intelligūt manubria securiū: que si adiūta fuissent securibz: sine du
 bio illis tā meruendū fuisset. q p hec icus dirigant p cullos. Ita cū dispu
 tanduz est iudeo cū christiano: nō tantū timer illū ob doctrinā quā forte ha
 ber plurimā: qm ne illi sua tam sint patefacta ⁊ cognita secreta. p que rū
 pōt christianus illius iudē obiectiones facillime refellere. Mā solent ipsi iu
 dei rectus suos nūc quidē negare. nunc vō aliter ac totre atqz mēdole expo
 nere q tunc minime pnt aut p difficile saltez: cū christianus intellexit illo
 rum astutias oēs vel maxime. p pre Hinc exandescūt aduersus nos pre
 dīque. fiuntqz siles arboribz magnis. Propterea cum minime possunt
 reclamare aut cōtradīcere nobis: statim clamare incipiūt ⁊ dīgītis nos mō
 strare. Ecce hi: inquit: sunt qui a nobis recesserunt defeceruntqz. Necnō
 in sup maledicunt non mō nobis s ⁊ matribz nostris quaz in vris gesta
 ti sumus. Ps. Et pccm mris eius non deleatur.

Capitulum xxi. In quo alia ⁊ stulta oīno ponit iudeoz auda
 cia vt illis maledicāt q cāpanas pulsant Ad hūc inqz ⁊ huic
 rei exēplū aliud de christiano qdaz pueris quē iudei occiderāt

Quē itez ⁊ alia iudeoz animis impressa crudelitas ⁊ infantia vt
 omnes illos perire velint qui auscultant christianoz campa
 nis. Propterea est illis proverbium cum audiunt christianoz
 campanas hebraice quidē huiusmodi. moechez. bahfel. gip
 puli bahfel. bahfel. moechez. gip pul. bahscheth. Latine au
 tem sic. Qui restem campanē ducit: cadat in sterquilinum. Item qui ad ra
 stem pender trahendo atqz ducendo hē cadat in profundum atqz abyssum
 inferni. Ob eam autem causam cāpanas oderunt q baptisate sint. Et qm
 nihil in sacrificijs agitū christianoz nisi p compulsationē campanarū
 Hinc autem nihil ab ipsis christianis institutum prudentius quaz vsus
 campanarum. Ita nunc vulgo appellatur Necqz aliud: quo possint he res
 latinus appellari: compertum est mihi vnqz vocabulum. Sed tamen ⁊ ip
 si iudei olim cum festiue maxime quicqz ab illis ageretur: vrpote com neo
 mima aut aliud quoduis festum celebraretur: morem hūc obseruabant
 vt pelues pulsarent canerentqz rubis necnon in montes ascenderent altiss
 mos crepitacula pulsantes. Leuiti. xxiij. Laugite buccina in mōnibus ⁊

B vi

Unde et ipsas gentes non parū puduit hactenus se non prius vsum cam
panaz inuenisse excogitare q̄ christianos. Quare neq̄ in hūc vsq̄ diem
eas admittit in basilicis suis. ob odium sc̄ christianoꝝ. Et aut̄ iudeoꝝ cū
supbia mētis prinaria cordis duritia et volūtatē oīno p̄teritas in chri
stianos ac eorū religionē diligētius aduertat a nob̄ christianis: hinc aliō
quiddam exēpluz ab iudeo quodā sumptū sub h̄cere haud vidēbit absurdum
no sane fictitiū aut sile anilibz fabulis h̄ reuera gestuz. Verū is ipse iudeo
christianus factus fuit. eratq̄ ei nomē vir dei: hō quidē iuuenis atq̄ robu
stus et de bona insup p̄genic maiorū suoz. Mirū p̄fecto est q̄nto odio. q̄n
tis p̄melis atq̄ illustionibz suos quoz antea factiones fouebat et detine
batur fauore: p̄sequeret afficeretq̄ post susceptū baptisimū. Et nihil certe
indignius ferunt iudei q̄ a suis illudi. tantoq̄ magis irritat q̄nto ē gens im
patientior iniuriarū. Dup̄ aut̄ amicitiam ampla et clara eorū erat. p̄pagatio
qui ob id ceteris nobiliores videri voluerūt plurimū indignatū sunt immo
mario affecti pudore adeo vt de illo nihil audire voluerit. h̄ nocere dicit q̄
nati sunt vt illum e medio tollerēt raperētq̄ et quidē quāto potuissent secre
tius. q̄ minime eis facere licuisset ap̄te aut palaz. Et q̄a vt Cicerilius op̄
tinus poeta ait. Quid nō moralia pectora cogis. Auri sacra fames. et in
Ecclesiā. ca. viij. Nullos em̄ aurū pdit et argenti: quēdaz p̄uenere christi
anū hōiem p̄rauū ac improbiū: cui polliciti sunt aureos mones si se illi ad
iuuagere veller ab illoq̄ disere secreta oīa que tenebat. Christianus itaq̄ vt
erat callidus multū. se illi adiunxit ac simulauit apud eundēz se magis q̄
odio iudeos p̄sequi. quos et p̄meliosius: atebat: fortassis q̄ ipse p̄seque
retur afficeretq̄. Sed et indies magis magisq̄ ita se gessit apud virū dei:
vt iam crederet totus illi amicitia p̄uerus et qui talis videretur cui secreta
sua faceri posset ac tuto audiret. Adeo etiā vt et cor suū illi aperuisset. Hac
sane arte facile potuit christianus hō neq̄ ac dolo plenus exorire ab illo
oēm rite sue institutionē atq̄ p̄positū. An nō legisti bone virū dei q̄ scrip
tum est Ecclesiā. viij. Nō om̄i hōi cor tuū manifestes. Sed quis inq̄r: si
bi cauere poterit ab is qui duplēt sunt corde. hoc ē ab is qui aliō in pecco
re aliud in ore gerūt vt Galustius ait. Duos et ecclesiasticus exeretare dere
staturq̄ ca. viij. inq̄rēs. De duplici corde et labijs scelestis et manibz opan
tibus inq̄rēt. De quibz etiā ps. dicere videt. In corde et corde locuti sūt.
Itaq̄ virū dei cū nimīū p̄fideret hōi neq̄: accidit vt iter facere illū opore
ret ad locū in quo tum forte negoāū ei erat expedire dū. In qua p̄fectio esta
tuit sociū sibi facere ac veluti comitē christiāū illuz hōiem p̄rauū atq̄ do
lostum. Proindeq̄z iter sua secreta illi pandit oīa itineris suscepti. At ille
mor p̄sto adfuit ad comitandū. h̄ interca p̄positū virū dei is qui id cura
uerant expofuit totū. qui nō impigri alius quēdaz et usd̄ cōditiois christi
anū hōiem illi addiderūt. Insup de suis v̄p̄oec sanguine p̄uincis duos
delegerūt viros robustissimos et ad nefas facinusq̄z om̄e malū patissimos
qui et ipsi cū dicitis christianis in id ē scelus p̄spirarēt ac p̄uenirēt quo vide
licet pacto quo ve in loco rem tantā iam nup̄ excogitatā hoc ē virū dei necē
pare oportuū possent. Conuentū itaq̄z ē inter eos: vt cū irent simul duo
bici christiani cū viro dei q̄si eodē cederēt: illi aduerso p̄ id ē iter obuiā fie
rēt tribz illis. Idq̄z ita ageret clam viro dei hōie p̄fecto innocētē. Tuz vō
nō multo post accidit vt p̄ueniēs ad locū suspectū ire cogērētur: qui locū
vulgo velia dici p̄t iter Colonia et Julia. Tuz illac transiret: obu

hunc illos predicat duo iudei. Quos ut christiani illi maligni viderunt
longe: in viri dei prius irruerunt ac in terrā deicerent subito nō sine vi ma
gna tenuerunt ipm subter donec iudei accederent. Qui cū altaret: hunc in mo
dus locuti sunt illi. Nūc certe lues vltimūq; subibis supplicium ac penā p
eo qd nobis torques illuisti. Et cū dicit christianos paululū abire iusserunt
Tum illū monere prius vt recordaret nunc qd fecisset. q se a vero r viuo
deo auertisset puerititerq; se ad hoīem mortuū. Consideraret qles essent: q
bus cū inter qs versaret agereturq; vtpote q illū tradidissent. Et si duo rā
tus sunt qui faciūt: ex illis rā alioz mores ac pditionē pdiscere facile potes
Quib; r benefecisti aliqñes: h quā tibi reddūt mercedē nūc vides. Atq; ita
cū ps. dicere possis. Erem hō pacis me: in q sperauit: q edebat panes meos
magnificauit sup me supplicatōne. Nā igit tecū volura qd egeris atq; ani
mo tuo sine ipsum ppende. cogitraq; etiā a quib; delecteris p generationē.
quib; tu sane neq; melior es neq; prudētiōr aut doctior. Inter qs peritiss
me Rabbi fuisse plurimū. Tu vō decorare illos laboras atq; saragis pter
meritū. His dicitis pponūt demū atq; illū interrogant an vt iudeus mo
ri velle: qd si id statuat pmitūt i iureiūdo adhibito se illū elatuz ad cime
terius iudeoz qd est extra Colonā ad portā sancti Severini: in quo illuz
sepeliant iuxta corpora parentū r amicōz ei. Vltraq; pterea dicitis sermo
nibus addūt. At miser ipse dei vir tacturnus erat. Vt aī dūcētes iudei
vtpote illū nihil ad monita sua respondisse: prius ad se ipsos christianos
(si tñ christiani nosari digni sunt) accesserūt. Vt vt aspexit infelix homo
vir dei ira in vocē proripit. Vt pessimi traditores r nequā hoīes qd tam int
que mecū egistis: hecine est christianoz probitas. Tuncq; ita loqueret accē
dit vt ex naribus ei de more suo sanguis efflueret instar riuuli. adeo vt iaz
vir et loqui r videre possit. Vt pprehēso rū q manu dextra sanguis liquore
nō modico ita ad arcūstantes hinc christianos. hinc iudeos locutus est cō
stantissime. Audite o vos christiani pditores r vos o iudei occisores atq;
latrones. Baptizatus nup sum in aqua ritu r instituto christiano: nūc etiā
baptizor in proprio cruore. Et euz dicit sanguine manu pprehēsus sup caput
sua fudit. Et non multo post voce magna exclamauit qntuz quidē potuit
En mortōr nō vt p fidēs iudeus h vt christian? fidelis. Vt hūc sermonez
expresferat. r iam in ipm irruerūt iudei duo illum occidentes. Atq; hic ira
exitus illius fuit miserabilis hominis inq; viri dei qui sane recte hoc ipso
nomine appellat? fuit. cū q vtinā iā mea post h feliciter reqdesat haecenus.

Caplm. xxij. In q mores iudeoz explicant qd i cena r prā
dio frequentat. r qñ vna muliere repudiata aliā accipit.

Nam nūc etiā reliqua psequamur. Iudei cū aut cenā aut prand
ium facerent: mos illis est etiā legere orōnes quasday: quas
vulgo bēdictione appellāt: has summa cū attentione legūt. Ita q
cū iam prandiu aut cenā fecerint: legunt alias quasday orōnes in
gratiaz actionē: que quidē longiores apud illos sunt q ps. est
qui incipit. Misere mei de. qd r legūt r voce sublata vt ab oibus audiant
vtp ab quorū cū oportuū fuerit rīdeatur Amen. Neq; id quidez faciūt
rīsi ex eis nūero tres sint ad minimū. Vt si duo quidē viri tñ fuerint: mu
lieres aut decē aut plures: nō dum dignuz satis eis videt vt ita legatur ab
eis vt dicit. Si vō viri tñ duo: adolescens aut vn? annoz medietuz

tamen moſem tenet enim quod dicitur eorum plures viri ſunt. Eſt ſcilm alius moſ
 ipſis iudeis qui quidem huiusmodi eſt Si vir mulierem duxit in vxorez at illa ſe ita
 gerit interea vt vir eam merito ac bono iure odio pſequatur: pot tu m illaz a ſe
 repudiare ac aliam prius ſupducere. Quod et mulieri quod eodem pacto promiſſus eſt
 Quod cum reſcriptum in Deut. xxij. non plane expreſſit de mulieribus Lex
 autem ita habet. Si duxerit vir vxorem et poſtea odio habuerit eam: queſieritque oc
 caſiones quibus dimittat eam etc. Item Deut. xxij. Si acceperit homo vxorem et ha
 buerit eam et non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam ſelicitatez: ſcri
 ber libelluz repudij et dabit in manum illius et dimittet eam in domum ſuarum etc.
 Quod ſi poſtea viro placet eandem repetere mulierem ac ducere eam denuo vxorem
 aut mulierem virum: que repudiavit in arbitrio id eſt vtriusque. Si enim mulier
 vnu alium ſupduxerit: qui ſeſe ab ea per repudium ſeiunxiſſet mortuusque eſſet:
 cum minime liceret mulieri virum repetere priorum. Circa hunc locum Deuteronomio
 cuius que allegantur. tradit iudeorum Talmud: necnon etiam ſcribit Rabbi Sa
 lomom manifeſte: ſi mulieri contingat virum alterum poſt priorum ſupducere: et ra
 tione ille minus placeat mulieri quam prior: tum neſcio qua vtriusque industria imo
 aſtutia (vt eſt hoc hominum genus in malis propriſſimum) qua repetere omnino
 potuit virum priorum. Deſec. ij. Et dicit vada et reuertat ad virum priorum quia bene
 mihi erat tunc magis quam nunc Ecclia. xxvij. Mulier ſi primatum habeat. pra
 riam eſt viro ſuo: De aſtutia autem mulierum Eccliaſticus ita loquitur. xxvij. Viriſ
 omnia malicia ſup malicia mulierum. Et multa quidem de his rebus arg. aſtutia
 mulierum ſcribere poſſes: de quibus nunc ſupledere preſertim mihi eſt.

I Cap. lxxij. In quo dicit Victor iudeorum mulieres lon
 ge prunatiores eſſe viris et ſi ad iungit que tam prunaces iudet
 ſunt et multe illorum rationes ad obiecta xpianorum explodunt.

Etlud enim ſilencio pretereundum non eſt: quod mulieres iudeorum longe ſunt
 in fide ſua prunatiores quam ſunt ipſi viri. Atque hinc fit: vt plurimum
 alioquin ex iudeis chriſtiani fierent niſi fraude mulierum detinerent
 Illud autem tunc multo magis poſſint mulieres in viros cum prole
 ac liberos ab illis ſuſceperint. Taz enim durum viro ſe ſeparare a mu
 liere: ex qua plerumque progenita eſt. quoniam ipſa veluti vinculum eſt quoddam ipſius ma
 trimonii. Hinc non ab re diſcum eſt Gen. ij. Quia ob id relinquet homo patrem
 ſuum et matrem et adheret vxori ſue: et erunt duo in carne vna. Item et Eſdre. z.
 ca. iij. Et non potuit ſeparari hoſes a mulieribus. Sed et multi preterea viri ob nimium
 mulierum ſuarum amorem: et ſenſum perdidit ac rationis vſum. Expimero nimirum
 cognatum eſt plures inter iudeos viros non ſua ſpore neque religionis ſue amo
 re in ignem ſe inieciſſe: cum accidiſſet ob facinus aliquod eos ab chriſtianiſma
 gaſtribus aut principibus igni ad iudicatos: ſed id cum feciſſe pro amore ſuarum mu
 lierum: pro earum hoſtatu atque exemplo. Nam ubi mulieres pro ſuaz prole ſe ac viros
 ſuos laſam vt ignem cremarentur: viros ex ſuis quosdam trepidos metu mortis ſen
 ſerunt veritate ob id ne forte viri ipſi a fide ſua deſicerent. Nam ſic ab chriſtianiſma
 admoneri tunc ſolent: pariter illis iri ſi fidei voluerint ſuſcipere chriſtianiſmum
 Ne mulieres ne quod tale accidat: acceptis inter brachia atque humeris filijs
 filiabus ve ſuis ſe ſpore in ignem immittunt ac quaſi gauderes vim ignis expe
 rant haud ſecus ac oues ebes omnino aliquando hec perditio eſt: cum earum arde
 ouit ac in eo tunc ceſſant aut plures oues ſunt: ipſe cum qui auidet ſi amme ip

flus ignis in igne ruit certatim quod dāmo Nec quidē de p̄narta mulle
rum apud iudeos. Igitur cū ex iudeo viro aut muliere seu iuvene siue sene
p̄curaris: qd̄ sit idipm̄ qd̄ ita eos erigat in spem ac p̄cedi fiducia. q̄i t̄q̄
sunt p̄tinaces vt etiā morte m̄ime vereri vident. Tuz ille q̄ quis ē seu vir
seu mulier ita r̄nder Nos quidē t̄ si h̄ic videmur destituti om̄i p̄ncipatu ac
q̄ d̄no: sunt t̄i nob̄ reges ac p̄ncipes. Tūc si q̄ris rursus ex eo In qua pre
or̄bis r̄taraz reges t̄ p̄ncipes d̄n̄ia ac regnare possident. de quoz certe po
testatibz aut d̄n̄ationibz nihil hacrenus exploratū fuit. Tuz ille. Ultra ba
bilonē in orientē in mōte Lappion Rex nob̄ est de vera ppagine iuda Et
qui sub illo sunt: ipsi q̄ veri iudei appellātur t̄ q̄ nunc vulgo dicunt rubri
iudei atq̄ iudei robustissimi q̄z nūcua mlto maior est q̄ christianoz Atq̄
id̄ inq̄ qd̄ dico p̄babile apparet: ex eo q̄ non videt eē verisimiles tales q̄ chr̄s
stanti sunt. Nā ex duodecim tribubz israhel due tantum disp̄se sunt p̄ pres
Europe qui nos sum? t̄ quidē plurimi q̄nto ergo plures sunt q̄ ex decz re
ligus tribubz relictū sunt: qui quidē q̄ sunt de quibz supra iaz dixi. q̄ nos
nō ignorat t̄ q̄ nobis auxilio eē possunt q̄n volūt atq̄ ex hac captiuitate q̄
nunc captiui detinemur liberare Nec ille tu zo dicere illi potes. Dixi tibi
o iudee nunq̄ exlo: atū ab hoīe nec vsq̄ p̄ptum eē ab is qui terraz pu
cias atq̄ regiones plustrare solent tales adhuc iudeos errare. neq̄ tu ipse
qui q̄ certū habes de ill' Quid igit iuuat h̄mōi excogitare mēdacia Si igit
tur nullus ros pudor mēdacijs abstinere p̄hibet saltē p̄hibeat verisimiles p̄
suasio. Nā si ita reuera eēt vt vobis simpliciter p̄suaderetur: p̄fecto nō tanto
fuissetis t̄p̄ captiui. Sed venisset aliqui rex ille de quo fabulamini: vos
redimisset ab hac: quā imparētissime fertis: fuiture. Neq̄e cuius sint robu
sti vt dicatis atq̄ potētes vt qui regna possideāt tāra t̄ tā ampla. Ut ille tū
sterū. p̄cul ab sit a nobis d̄ne mi: vt talia p̄fingere velim? Sz heciosa in no
stris libris p̄tinetur scripta. Et nisi ista vera eēt: nullo pacto de illis men
tio fieret in nostro Talmur. Origo aut̄ istoz ita h̄z Tuz alexander magnus
vniuersum pene orbē subiugasset statuit t̄ iudeā petere vt illā sibi subderet
quē admodū t̄ fecit. Verū cū hierosolymā venisset cū potēti manu: t̄ tem
plū p̄spexisset populū q̄ ipm̄ in eo dei fuitio insistentē: asaduerrissetq̄ plu
rimos inter iudeos esse improbos: cogitauit simul officio p̄dere t̄ bonos t̄
malos. Sz misericordia ductus iussit murato p̄llo maximā illoz p̄rez exu
ley fieri atq̄ illuc abigi adhibitis q̄ illud facerēt. Abaci igitur t̄ p̄ mōres al
tissimos ducti venerūt tandē ad montana q̄ sunt ad mare insanu. Illuc au
tem cū parū per subsisterēt: factū est vt p̄cabo Alexandri vt̄ magica arte vcl
potius diuina disp̄sarōne: vt mōrana illa sese aperirēt atq̄ illos in medio
sui induderēt om̄es atq̄ ita vt nemini ex illis p̄stera licuisset. abire quo ro
luisset. vñ t̄ in hodiernū vsq̄ diē illic subsistūt. Preterea Iosephus auroz
p̄baticissimus scribit p̄ illa r̄p̄ ora quibz in admirationē venerit maximam.
De his iudeis rubris t̄ ceteris qui passim per Europe pres dispersi sunt
scribit n̄m̄ Talmur q̄ interea nō fuit possibile: vt potuissent aut h̄i ad illos
aut ad hos illi venire aut sibi inuicē auxilio esse Et causam hui? reddit q̄m̄
inquit p̄montana ipsa que ad mare t̄ circum iacent tam sunt ardua t̄ sub
limia. tam aspera t̄ incultra vt vir dici possit Neq̄ illa quidē soluz impedit
mōro sunt: q̄ min? accedere q̄ possent ad illos absq̄ piculo aut illi ad alios
venire. h̄ t̄ vndiq̄ a talia circumozāt maxie nocua t̄ motu t̄ veneno Insuper
addit mare ipm̄ qd̄ p̄pe ē t̄ mōtibz ill' adiaz tā eē p̄cellosum sp̄ t̄ inq̄rum

ob perpetuos estus et fluctus: ut lingua quidam sua illi appellent Sambari
 on. latine aut mare insanu. Proindez nauigabile mtime est. Estq; illud ma
 re etia vnu ex sepre q; maria iudei p memorat. Et cu toto fere tpe: raris lacte
 tur agituruz si ucribz assidue: et ad magnu tractu spaciū ve fonte? eius p
 piatur: cessat tū atq; desat ab his fluctibz ipso die venet; ab hora sexta post
 meridiana ad eandē horā sextā sequētis. prime diei hoc est sabbati post me
 ridiē. quo sane tpe creditur ipm mare feriari ac celebra re sabbatu. qñ et ipm
 iudei colunt obseruantes ritu instituto. Ob qd non parū mirant atq; pro
 miraculo ducūt. Nec nisi obsteriscent: diu pfecto illi ad nos redimendi ve
 nissent. O infelix iudee quid ita strepis mendacijs: quid te ipsuz decipis:
 Tibi luditur. Pudeat te salte hec etia cogitare neduz dicere. Argumento ē
 et ab omi fere pte mudi p mare nauigauerint hierosolymā vsus et inter na
 uigandū annu nōnunq; exegerint totū anreq; illuc venissent. Et illi itaz me
 tuūt se pmittere mari ob venerationē sabbati. qd mare vno die p nauigari
 posset aspirante vento. Ex quo palā fit: qnra celebrare sabbatu suū iudei
 colant ceterosq; apud se festos dies vt et postea tangam.

**Capitulum. xxiij. In quo christiani castigant qui facile iudeo
 rū mendacijs credūt nec sua festa satis seruant. Adhuc etia
 am quāta hypocrisis pignora in sabbot a iudeis accipiuntur**

Rone de quor inter christianos reptunt stulti a chōtes demen
 tes qui p suā ruditate atq; verba incōpra et insulsa imitunt zi
 zania tritico. ptra id qd scriptū est Deut. xxiij. Ne feres vineā
 tuā altero semine. Hmōi sunt q se iudeoz familiaritatibz inge
 runt. A quibz hec deliramenta audiūt accipiūtq; ac tanq; sint ve
 rissima credūt. Vñ euz becaudū: dicere solent. Non possum? herede crede
 re iudeos dānandos esse qui tāca p dei amore patiunt ac fastinent nūc con
 tumelias nunc obprobria hinc inde nunc multis varijsq; vecatōnibz ab ip
 sis christianis afficiūtur. Ita certe eos pferre frustra oino si ita deus velit
 atq; pmitteat: posset iniquus videri. qd scelus est tamē cogitare. Tantoq;
 magis admirant isti boni christiani qd apud illos sunt libri oprimi et qui
 bus nra omis scripta p hē. Et facti adeo q; sunt nō ad dānationē s; ad sa
 lutez vt creditur. Mos vō christiani si tāca euz diligētia sabbatū nō str; hoc
 est diē dominicaz obseruare? tātaq; celebrare colerem? nō dubiū eēt qñ
 salut omis euaderem? Nesciunt pfecto boni isti christiani quid loquātur.
 et p inde mendaciū siue circūspectioē pferunt inreptide. In eo possimuz q;
 dicunt iudeos seruare sabbatū suū diligētissime ac celeberrime cū tū supra
 ostēderim? id eos mtime facere. Sed et decē legis precepta illos quoz ser
 uare autunant stertissime. Lut? p rariū postea oīdas. Preceptū q; p e iu
 deis est sabbatū celebrare ac serm seruare nō verbo mō veretia cogitatione
 In q neq; pecuniā illis attingere ex eodē pcepto licet. S; si qd ex christia
 nis paup et iam coactus extrema necessitate ad iudeū aliquē mutui accipiā
 di gratia positus ac datis pignoribz confugeret in die sabbati dicens. Scī
 to mi iudee me destituti psum omi pecunia et iā vt geri a creditoribus im
 portunissime. Itaq; nisi hoc diē habuero tantūde pecunie qñtuz illis de
 beo: certū est me maximū p inde damnū facturū. Quare te rogo etiam atq;
 etiā vt acceptis pignoribus subuenias necessitati mee. Tum ille ait. Bone

vir quid me uic molestas hac tua sollicitudine atq; qrela. cui scias hoc die nobis nequa q̄ licere pecuniā arcingere. Christianus vō ipse qui iaz sepe certus iudeoz astutias est ita illi respōdet. Scio equidez o iudee hunc esse vobis moxē. S; cū meū ferā pignora optima q̄ tibi tradas si mihi feceris que peto. Quā tibi nō licet iudica mihi saltez locū vbi posita est pecuniā. ego ipse sumā q̄ntuz voles. At ille. Ecce bone vir posita ē illie pecuniā. Si placet accipias nō meo quidē iussu r si pmissione mea. S; hāc pussionem p̄dide q̄ hec ageretur ipse curauit. Ne licet pecuniā illi pmitrat sumere ac se cum ferre: ad laudertit tamē d̄ligēter ne pignora q̄ secus domū reponeret. Que pignora deinde apud se retinet annū totū: quē p̄putat hebdomadibus q̄nquaginta duab; Atq; ita meo quidē iudicio non minus abstinet in sabbaro ab laborib; q̄ alio quo vis die. Quid q̄ iudeis p̄ceptuz est sabbaruz suare cāra sc̄itate r veneratone: vt ne edib; quidē suis illo die illis erire liceat. Exod. xvi. Maneat vnusquisq; apud semetipm r nullus egrediat̄ur de loco suo in die septio. Et id quidē moyses ipse illis tradidit delussu ac volūrate. Quā aūc p̄missum est ipsis iudeis iuxta traditionē thalmur adire ac petere terrā sc̄rām ob vniā suoz petōz p̄sequndaz Ps. Et p̄ pietus erit terre populi sui.

Capim. xxv. In quo exponit q̄ prauū iudei inter pergen dum nō cessant sabbaro pecūias p̄tractare ex pmissione ab iectissimi codicis Etā adiungit q̄s illoz sit bibendi modus

Quā igit: vt dictū est: p̄ceptū sit iudeis ne in sabbaro pecuniā arcingant vllā. oritur questio. cū plurimi illuc p̄ficiscant atq; inerea agant apud alienos quo mō faciāt cū sua pecuniā ipso die sabbari. an non eam manib; p̄tractabunt? Hic illi r̄sident. Id vez esse q̄s de p̄cepto ille locutus est. Arramen ind̄ n̄gētia ipius Talmur ita factū esse atq; p̄missum: vt tūc arcingere pecuniā sibi liceat ob tā sanctā sc̄z pegrinationē. In qua re vt oīs rollat sc̄rup̄lus ab ato quēlibet nūmuz siue aureū siue argenteū p̄forat. Quo facto censerur iam nō esse pecuniā h̄ vel argentū tm̄ aut aurū aut aliud metalli gen⁹. Jā vide q̄ curiose sabbarū celebrēt ac venerētur. Si qd̄ tamē eoz Talmur illis p̄cepit: seruane sane stricissime. Exēplū grā. Mō p̄mittitur iudeis bibere vinū cū christianis. Atq; hinc illud ē q̄s legit Daniel i. Proposuit aūc Daniel in corde suo ne pollueret de mēsa regis. neq; de vino potus ei⁹. Si aūc vinum bibet iudei illud ip̄imer exp̄serint ex vuis op̄ret sine vltius christianis hōis adminiculo. Itaq; si christian⁹ aliq; quisquis fuerit aut vir aut mulier aut puer annoz sex digitū suū nudus imiserit postea in vas plēnū vino tali q̄s illi exp̄serant totū hoc vinū tanq̄ vllē ac nullius p̄c̄z censebūt r p̄ndene bibēt ex illo vnq̄. Silliter si ex vase quopiā biberit christian⁹: ex eo dē non biberit iudeus nisi p̄us illud lauerit in fontib; trib⁹. Quō aūc ipsi dicūt nō licere sibi vinū bibere cū christianis ex moysi p̄cepto. Id ap̄e salsum ē. Siquidē moyses fuerit longe ante christi aduentū. Verū est tā q̄ p̄cepit illis ne cū gētib; aut biberēt aut comederēt. q̄s plane nouerat mulier illa samaritana: a qua cuz christus noster saluatoz mundi aquā peteres quā biberet: negatū est q̄s p̄cebat Johānis seruo. Quō: inquit: tu iudeus cum sis biberere: negatū est q̄s poscis: que sum mulier samaritana. Non enim conuerſatur iudei samaritani.

Capitulum xxvi. In quo falsas et stultas iudeorum causa exprimitur
quod cum christianis bibere respuerit. etiam adiungit quod suos ad
ulteros non castigat et quod illorum sit accusandi modus.

Unde igitur est quod Iudeis non etiam licet bibere vinum cum ipsis christi-
stians? Qui etiam predicare rei causa ex iudeorum Talmur si ita libere
inane adhaerent. Cum itaque christus surrexisset ac miracula plurima
fecisset. fideque novam predicasset atque docuisset: multi ad eum con-
fluxerunt fauente fortuna ut ipsi iudei dicunt. Ex his autem qui ad il-
lum fluxerant primi atque precipui fuerunt discipuli eius qui postea ex suis amicis
et sanguinibus quoscunque poterant adduxerunt. Atque ita tandem magnus nu-
merus illorum fuit qui christo illi adhaeserant. atque cum eo promiscui sunt. Quod tunc
asaduertes Rabbi iudeorum predicatio ne veritate christi accepta esse populo
per hoc indies magis magisque incrementum sumere: per silium interit ac statuerunt
ut prohiberent suis ne quis post illum diem tam esse temerarius ut vel promeritum
familiaritatem vel vlla cum christianis hominibus haberet. neque vinum biberet cum
illis non magis quam gentibus. Qui pro seculo faceret: is statim extra eorum syn-
agogam fieret: et cereturque ac grauissimo anathemate detineret. Qui autem
huc propro obediens fuerit: illum sui assecraverunt. Rabbi ut nullo pacto
dubitare possent. quin mox ubi aiam exstaurissent: in celum migraret. Nec
ita Talmur iudeorum praeterca scire debent? iudeis a Moyse preceptum esse ne
adulterium committeret. Exod. xx. Deut. xxij. Immo etiam abstinere a fornicatio-
ne et veneris actibus ut ceteri quam prohibere eos sepe adhortati sunt. Sed iam etiam
que dicimus sum audi. Si forte duo ex iudeis vidissent alium iudeum con-
buisse cum muliere christiana aut alia alterius cuiuscunque secrete muliere. Atque
pinde hi duo adirent Rabbi illum suum quem summus esse: diceretque illi atque per-
restaretur se vidisse ex suis cum muliere alterius secrete dormivisse remque egisse
atque illum ipsum nomine proprio designaret ut intelligeret quis esset. Audiens haec
summus ille Rabbi abiecit et quasi clam fugiens subridet tamen nullaque deinde
fit rei illius examinatio. Item si forte accideret duos iudeos pauperes atque in-
fames adire suum Rabbi accusandi causa aut huc aut illi quorum quocunque suo
etiam nomine panderet: seque vidisset illos cum christianis bibisse vinum aut hoc aut
illo in loco. Antequam autem tunc ipse Rabbi os suum aperire possit vel loquat. ser-
vatur quasi in illi alii omnes qui circumstant iudei ac clamant dicentes. Sit res haec
o Rabbi tibi cordi. At ille monitus diligentius in ipsos intredit accusato-
res. Dicite (inquies) mihi. Quae causa est cur hunc et illum accusastis? Quid
vos impulit invidiare aut odium? Si cum illi dixerint neque invidiam neque
odium causam esse cur illos accusaverint: id fecisse se zelo religionis suae et a-
more iustitiae: ne scy periret tandem nostrarum legum institutio. Quod ubi ipse au-
dit ac ceteri qui assistunt: mox illos qui accusaverunt testibus puictos ob omni-
aliorum iudeorum promissione et societate in perpetuum abesse iubet ac ita eos de-
cepit reprobos haberi declarat ut nunquam digni videri possint qui testimonium
perhibeant. Ac si illi ipsi castigationes pro suis excessibus subire velint ac
revera subeant: nihil tamen minus tales postea reputantur atque ab aliis
iudeis dum vixerint ipsis improperantur quotidie tanti excessus.

Capitulum xxvij. In quo liber iudeorum Talmur confunditur
et christiani reprehenduntur per vinum notabile exemplum quod com-

merda cum iudeis frequentant.

Natenus audisti que ex iudeoꝝ Zalmurdi gna Indicaum nos
que in mediũ depromeremus: quibus ⁊ intelligeres q̄ fruola
q̄ incepta: q̄ ridicula sint: que in illo tradunt iudeis. que tñ ip̄i
plur̄ faciũt ac diligẽtius accuratiusq̄ obseruãt q̄ que ab mo
yse suarũ legum latore eis tradita sunt. Sancta maria q̄ sunt
plurimi christiani pueriles ac recordes hoĩes quibus tã ⁊ si p̄ceptus est in
ecclesiastica institutione: ne cũ iudeis yllum habeãt p̄merituz: illi vtro p̄
cepto maxime audieres ⁊ si nihil negorij illis est cũ iudeis: eoz tñ familiarita
tem amãt ac querãt necnon cũ illis b̄bere neq̄ comedere delectant ⁊ quod
deterius est: eoz etiã p̄modis inseruiũt. maxime si p̄ra christianos ill' actio
est q̄q̄ nõ nunq̄ minus eq̄. Et plurimi quidẽ sint ex ditioribz christianis q̄
vt p̄ncipes esse queãt vsurarij questus: illis simul mutuo tradũt pecuniaz
ingenrẽ. Quid dico exẽplo hinc p̄sequar. Erat nup̄ quidã christianus homo
admodũ diues qui hoc pacto vt dixi cũ iudeis questũ faciebat. Accidit po
stea hũc ip̄m morbo corrip̄i vehemẽti adeo vt itaz vit loqui quicq̄ posset.
Quicqd tñ potuit id hac voce obscura satis nitebat significare iudeoꝝ pe
cunia. Hui⁹ vxor ⁊ reliqui de familia ⁊ qui aderãt om̄s audierũt quidẽ vo
cem illaz: tñ nihil fere p̄cipere poterãt quid velle significare. Incidit atq̄ in
mentẽ venit vt miseret qui iudeũ quẽ daz ascereret: qui aliq̄tẽs domũ illũ
ys diuitis solitus fuit adire. A quo cum venisset sciscitari sunt an non ip̄e
q̄ intelligere posset quidnã verba illa sibi vellent que dñs suus prulisset.
Iudeus aut̄ vt erat illis om̄ibus astutior: ac ai aduerterat prius dñm illoꝝ
concedere in agone hoc est p̄sũgere cũ morte: p̄tinus respõdit se plane in
telligere homis mentẽ. Eamq̄ dicebat cẽ hmõĩ. Qm̄ inquit inter nos com
merciũ fuit atq̄ negociario pecuniaria: accidit aliq̄n pecuniaz sibi mutuo a
menon sine legitima occasione acciperet. Illam vt video atq̄ agnosco: p̄
soluere libẽter velle si posset id vobis satis innuere. Amici atq̄ vxor imp̄
mis viri laborãtis qm̄ erubescẽbat ob id: ne res ad plurimoz aures defec
retur: iudeo summã pecunie tantã innumerauerũt q̄ntaz ille ansus erat po
stulare. Atq̄ ita ip̄e diues duplici virga p̄cussus est. Det aut̄ deus ne terciã
q̄ virga verberatus iã sit. Plurima nimirũ talia ⁊ silita tractant inter hu
iusmodi christianos quos dixi atq̄ ip̄sos iudeos. h̄ que raro p̄duntur in
luce. p̄cipue aut̄ tũc cũ egrotare ceperint christianã. Nã cum q̄si desperãtes
de suis medicis q̄ hi illis opem ferre nõ possint: ad iudeos p̄fugiũt tanq̄
vt ad pittores medicos. vt qui nõ modo herbis curãt ceterisq̄ medicamen
tis: h̄ ⁊ v̄bis q̄ ac p̄tate occulta demonũ. Quã sup̄stitionẽ hoĩm vanã ⁊ fru
tilẽ dãnare ⁊ detestat quart⁹ liber Regũ his v̄bis. Nunqdã q̄ nõ erat deus
in isrl̄: miseris vt p̄sulaf beelzebubh de⁹ accharon: Hi p̄fecto sunt q̄ magis
p̄fidũt in arte hoĩm q̄ in dei v̄tute atq̄ potẽtia. De q̄bz sane loquit̄ p̄p̄ha
s̄ p̄sona El̄e. Paral. q̄. c. xvi. Egrotauit Al̄a ⁊ nec i infirmis sue q̄siuit
dñm h̄ magis in medicoz are p̄situs est. Quare p̄sulcius ageret cũ istis: si
cum deficeret medici christiani: se deo suo p̄mitteret pus ramẽ p̄sciam pur
garẽt. Verũ ita potius loquitur. Nihil mea interest neq̄ p̄sico multũ q̄
quis fuerit a quo curari tñ possum. O leuitas christianoz. An non plus
afam facitis q̄ corpus: Melioris porro deũ esse medicũ tã corp̄is q̄ anime
h̄ q̄ tñ nõ prius curat corp̄ hoĩs quã sit dñi curata hoĩs mens.

Capitulum xxviii. Quare iudei libeter sint euz christianis. et
 quoniam iudei se medicos falso esse dicant. etiam pulchre exemplum ad
 iungit qualiter a iudeis christiani decipiantur quibus illis beneficium

Nec aduertendum est iudeos in primis inter christianos libera-
 ter versari duplici de causa. Tum quod cum iuvenes adhuc sunt: ro-
 tis viribus nituntur christianorum pecuniam ac bona sibi conquirere
 quocumque etiam modo. Tum deinde cum facti iam erant grandiore et
 seniores: non minori videntur industria quam prius bonis suis spo-
 liauerunt christianos. ita postea vita eosdem priuare studet. Quare multi ex
 iudeis cum adhuc adulescentes sunt satis habent pecunie a parentibus sibi post mor-
 tem relicte quam ad usuram videntur ut eorum parentes consueuerunt. Verum ubi per negligen-
 tiam forte. aut aduersante fortuna illas amiserint aut delapidauerint. nec la-
 borare didicerint. Vnde victum sibi in dies querunt: tunc primum medicine pericu-
 riam videntur non sine presumptione de se magna. Quia certe fraude plurimos
 ex christianis priuare rebus et vira hinc illud subiectam exempli gratia veluti expe-
 rimentum explorare fraudis illos. Est oppidum quoddam in territorio Treuerensi
 nomine Sechenheim duobus distans miliaribus ab alio eiusdem territorio: hoc oppi-
 dum quod vulgo Eruynach appellatur. Illic habitabat iudeus quidam Saul no-
 mine. qui annos multos magnam ibidem questum exercebat. Vnde ditissimus fa-
 ctus. statuit tandem illinc migrare atque alio ad habitandum se transire. Quod
 ut commodius facere posset et absque periculo et sine suspitione finire periculum
 terram sanctam hierosolymam versus. de qua iudeorum profectioe postea latius di-
 cam. Itaque priusquam abiret: accessit ad prefectum illius oppidi supradicti cui
 nomen Emmericus. puenitque eum hunc in modum. Domine charissime ecce presto
 sum prope ditius aliquo profecturus. Sed et tum quod illi omnia fortassis indicauit quod et
 quomodo acturus esset. Ecce inde rursum plurimi hinc mihi debitorum sunt. a qui-
 bus multa sane mihi debentur. hinc qui tamen in promptu de debitis illis satis
 facere mihi non possunt. Quos circa statui seruum meum hinc relinquere qui hec debita
 ab ipsis debitoribus meis nomine exigat ac poscat atque leuiter accipiatque
 Quia in re tua rogo erga me semper beniuolentiam et si quid unquam de te merueris
 bene et si quid in posterum poteris unquam tua causa: ut illi auxilio esse velis quantum
 possis ac liceat. Ego autem postquam hinc abcessero Frankfordiam foras iturus
 sum illicque per aliquot menses moraturus. donec rem exegeris tu quidem
 auxiliando. ille vero monedo debitores. Ad que verba ipse prefectus ita foras-
 sis respondit. Quod petis a me Saul pura ut sum auxilio tuo tuo ad colligendam
 tua debita hinc inde ab debitoribus tuis: libens ita facio atque id nunc tibi pol-
 litior: bona fide. Itaque ille discedens prefecto de more valedixit. Non post
 multum tempus accidit ut ipse prefectus aliquos collegisset numeros iussu domini sui
 gratiosissimi a subditis sibi commissis. Inter quos erant numeri aurei vectoris au-
 ri atque monete auri que. quos proinde exponere volebat veluti tunc non legales
 ac vsuales numeros. Sed loco illo cogitabat alios supponere. si quos com-
 mode habere posset. Frankfordiam igitur profectus est ea de causa potissimum
 quod non procul abesset ab loco habitandis suis. Lunamque illuc esset: punctum est
 a ceteris iudeis quod ubi conplures sunt: si nemo ex illis Saul nosset. et ubi natus
 esset. Perducus tandem ad illum est. Ad quem cum venisset Ita locutus est ad il-
 lum. Habeo aureos numeros: ut vides iam mihi Saul: quos collegi a subditis
 mihi commissis iussu domini mei gratiosissimi. quos et quod cum prope die latum sum

Verum qm̄ inter eos nonnulli sunt opetimi cuiusmodi nō sunt hī qui nūc
sunt legales. Quā obzē te obsecro mi Saul tu eodē accipias deferalz ad
numularios (quos greci trapezitas vocāt) ab hīs qz eos pmures ac cābias
p nra vilitate. qd vbi ita pfereris ad me cū illis redeas velim. Hoc autē
ideo iudeo pmisitum qz a? iā sepe fidē pbauit. rū qz in hūmōi re iudei mul
to sunt chūstianis peritiores tum etiā z forte maxie. qā latere voluit nūmu
larios ibidem. Saul vero vbi hec audiuit gauisus in aīo est qz oblata sibi
ocasio cēt circūuentē di chūstianū Itaqz moy sūū apuit pallij sui In quē
ille nūmos aureos q plurimi erāt piccit atz infudit Iudeus vō postqz eos
accepit: illū in hospiciū ire iussit ac se expectare ibidē monuit donec page
ret qd ipse iussisset. Sedz p̄terea ait factuz qz libētissime p eo qd de se optie
meritus cēt. Ita discēssit inf eos ē vt corpōz separāte ira animōz dissiun
ctio. Expectabat quidē bonus ille p̄fectus Saulis aduentū. in loco quē
mōstrauerat illi Saul quoz rediret. Sz nūc qz cōparuit z si vsqz hōdie illū
expectasset Percussus igit ac p̄sternatus animo ad synagogam iudeoz ac
cessit piccans forte Saulz illū esse apd suos. At quos interrogauerat de
saule oēs illuz se vidisse negabāt nec quo in loco esset qui spiam indicabat.
Magis tunc atqz magis turbatus ille qd diceret vix habebat. At in mente
rum veniebat primū quibz fraudibz ac dolis circūagant iudei chūstianos.
Vñ manibus p̄plicatis suis exclamauit. O Saul saul qd me misit ita illu
sisti ac defraudasti qui tū nīhī mali de te p̄merui vnqz Tantuz p̄fecto tibi
tribui vt tue fidei si p religionē licuisset: corpus z aīam meaz pmendassem
nedum res meas. Quid igit agā infelix: Et cū dīcto lachrymari sū cepit. p
fusissime Siquid ēp genas lachryme instar riuuli defluebāt. Nec certe est
gratitudo quā exhibēt iudei chūstianis de se optime etiā meritis. Nec id
mirū videri debet: qm̄ z p̄ illoz diabolus ita suos qz ad postremū illude
re solet cui? ipsi iudei imitatores sūt. Hec sane z vidi z audiui oīa qm̄ ad eā
z licet iudeus adhuc esset multū tū dolui ob fraudē factā viro optio quē
nouī. Si igit inter iudeos dīctissimi quīqz tales sunt: quales tūc eēt arbitra
ris mediocritis inf eos fortune atqz paupes oīno qui nō modo maliciā im
pellēte sua cogunt p̄ fraudez cum chūstianis agere s; z cogente necessitate.
Quāqz autē hec ipa q in longū deduxi de iudeoz p̄fidia erga chūstianos ve
rissima sunt: nīhilo tamē min? nō ista aduertūt plurimi chūstiani ac p̄ h
eos sicut suo more apud se viuere: qui iudei tūc suā exercēt maliciā liberius
ac p̄fidēt? cū inf eos habitāt chūstianos q nūc qz expti sūt illoz fraudez

Capitulum xxix Quā chūstiani magis cū iudeis piccitant z qz
iudeoz modus sic vt chūstianos consumant.

Anc autē maxie chūstianoz res in picclis vsantur: cū peupe
res sunt nō modo ipsi s; eoz potestates ac dñi pro dignitariis
sue p̄dione minus hāt bonoz qz illa exigar. Tunc certe dīctis
et illis est cogitare nocte dieqz quo mō nō fōdat mō oues hoc
est ipsos chūstianos s; z glubar ac deuoret in ventre suoz. Itā
nūc vt cōmodius efficere queāt: quosdaz sibi p̄ciant ex chūstianis istos
ac vanos oīno hōtes quos nūc huc atqz illuc atqz ad ea potissimū loca
vbi nullus vnqz iudeus visus est. Unde illoz nondū cognite sunt fraudez
realium looz hōibus. Vñ quidē chūstiani qui: vt dīcti ministros se exhi
bent iudaicarū nequitiarū exercendaz: quoties vna in p̄uifis p̄sident cōte

D

ris contulit: simulat nonnunquam se pecunia indigere qua vel questum facere possint. vel suis satisfacere creditoribus a quibus quotidie molestant. Unde et tunc simul incipiunt interrogare ex alijs cur non ibi vel prope in finio habitent iudei: a quibus datis pignoribus murum accipere valeant. Tum forte ab aliquo assidentium illis respondet nuntius illic habitare iudeos neque unquam habitasse. Quod audio illi velut admirabundis cerere inquit male hic agit cur his qui plerumque ob pecunie indigentiam magna damna ac rerum suarum et fame et curam faciunt et sustinent non parum. Multoque magis hec cum accidunt: cur ad monentur singuli pro pconcentum atque tributa suis solvere precibus et dominis. Sed dicit forte quispiam adert christianus qui tuis subuenit necessitatibus. Id si accidit: rarerent accidit: et cum accidit: accidit non sine infamia plerumque. Nam si non satisfecero illi ad diem ex pacto constitutum: prius in ius me vocat atque ita tunc coram iudice ceterisque vicinis meis infamem me reddidit. De nullo pacto accidere solet istis qui ab iudeis murum acceperunt datis pignoribus. Nec cum hunc in modum ad iniuicem colloquuntur. forte unus ex illis porostantibus ac dicit aut ex plebeis quispiam sic eum loquitur. Vellemus proficere ut nobis cohabitaret iudei si non plures saltem unus aut alter. Atque ita iam cum pro suavisum est tibi communicari facientibus duobus aut tribus quod ad eam rem perducitur erit ab ipsis iudeis. Sed nesciunt boni illi virtutem neque intelligunt et si audire non nunquam quod vulgo dicitur verbum Bonus iudeus malus vicinus. Iudei autem cum iam intellexissent ex christianis illis quos sibi ea de causa pallauerant: statim sese illuc praeterit ac habitacula sibi perducerunt apud hos illos quibus ita persuasum facile fuit bene vixisse sibi si iudei secum habitarent. Hec non prius tamen sed illi capessent quod essent preterit domini terrarum ac eorum potestates in hanc rem presentire: nisi ecclesie quod pastor reddat presentis.

Capitulum xxx. In quo exponitur quibus et quo modo iudei reuerentiam faciant. et adiungitur de quadam cruce vna nefanda et stultissima iudeorum positio. quam etiam pueri falsam esse intelligerent.

Admiratur ut ad ulandi iudeorum gens est prudensissima: in omnibus se gerit obsequiosissimos erga pastores exhibendo omni illi reuerentiam praeter solitum. Et si tamen pastor ille fuerit unus ex his dominis qui cruce pectore ferunt: obsequuntur quidem illi ac in omnibus morigerantur: verum ab ea omnino abstinere reuerentia que fit pro genuflectione aut alio reuerendi modum. Adeo enim perosi sunt cruce. Et Talmud quod eorum illud precipit non sine crepulo veteris restamenti. quemadmodum legitur in libro *Wester de Mardocheo* quod sane ita erat iudeorum religioni affectus (nec in merito cum ipse iudeus esset) ut mori dignissemus quam adorare Aman aut ullam illi exhibuisse reuerentiam. que quidem secundum iudeorum ritum deo vero ac vivo fiebat *Wester. iij.* Lunati serui regis qui in foribus palatii versabantur: flecebant genua et adorabant Aman. Sed cum audisset Aman et experimento probasset quod sibi non fleceret genua nec se adoraret *Mardocheus*: iratus est valde: et precepit ut occiderent atque deleterent omnes iudeos. Qui quidem rei rationem reddit *Talmud* iudeorum quod in pallio Aman cruce quandam adauerit *Mardocheus* tametsi si illa tempora nondum quisquam fuit christianus. erat tamen signum illud quod tunc in pallio suo Aman ferebat simile cruce *Mardocheus* aut non id fecit fecit se ob preteritum ipsius Aman cuius sane preteritum iam erat pro salute populi pedes deosculari usque illum adorare: sed ob timorem dei omnipotentis. Quippe ut propter deum

offenderet suū cōspicēdo hominū mortali honorez que soli deo debetur lra
mortalī. Hester. xij. Luna nosti r scis q non p supbia r prumelia r ali-
qua glorie cupiditate fecerim hoc. vt nō adorare Aman supbissimū Liben-
ter em p salute israel etiā vestigia pedū ei^o deosculari parus em h timui ne
honorē dei mei transferrē ad hoīez. Et vt dictū est ex sentētia Talmur pter
illud crucē quandā in pallio Aman aīaduertit quā adeo iudei detestantur
acoderūt: vt si p casum aliquis eoz offenderet duo ligna transuersaliter in
crucis formā posita: etiā si tunc puer adesset: mox pedibz suis illa distingeret
r prumeliosissime: ne forma videlicet crucis deinde apperet magis Exod.
xxij. Nō facias opa eoz sed destrues eos r pfringes statuas eoz.

Caplin. xxxi. In q dicitur licet iudei crucē tōternnāt nūmos
tamē cruciferos diligāt Ad iugit etiā qbus vsuū christians
cohabitare icipiūt ac deinde ex numma familiaritate i fide pūcūt

Quid nunc de nummis aureis atq argēteis dicaz In quibus
ferme omibz crucis forma expressa pspicitur. Num illos q
pfringūt atq a se reijciūt: Minime certe h audissimē pgerūt
sibi illos ac eos reponūt atq custodiūt ne rursum redeant ad
manus christianoz. Et ad id redeo vñ digressus sum. Cū igit
iudeus aliquis receptus fuerit a pātibz ac dñis terraz h nondū ipso pa-
stoz ecclesie pseruente neq etiā vt cohabitēt ferēt illos: studēt cum ipsi illuz
muneribz beuololum reddere nō equidē palā h clanculo. pmitūt qz in sup-
se illi in obus semp gratos r obsequiosos fore: ad hētes se quidē iam re-
ceptos a potestariis ipsis ac dñis terraz. Nihil igit restare aut impedimen-
to esse quo minus liceat cū ipsis vicinis habitare q vt ipse solus nunc quo-
qz in campē pseruat. Vbi vbi audit ecclesie pastor: deliberat r secū ptractat
quid agendū sit recipiat nec ne illos. In mentem qz fortassis interea venit et
illud. Si nō recepitis eos qñ iam recepti sunt a potestariis ac dominis
hū^o terre: nō curabis vnqz illoz indignationē. Si quidez scriptū est. Si
hunc dimittis: nō es amicus cesaris. Nec non r illud de se verificat. qd
scribitur Ecclia. iij. Pecunie obediūt omnia. Conclat^o igit muneribz ac iū-
ceptus quid possint munera: forte sic secū loqitur. Vt inā plures ex his ad
nos venirent quōtidiē. parer itaqz non sine impēis facile admitti iudeos
ad cohabitandū christianis. Verū vbiqz sedem stabiliuerint: cogitant et
ipsi rursum quo pacto damnū pseruent. Neq attendunt ipsi an id agat
per fas aut nefas. Illis namqz pinde est quocūqz sibi pecunia acquiratur
modo. Cum autē admissi cohabitant christianis: fit vt interdum egeat mi-
nisterio christianoz vt in diebus sabbatoz que celebra apud illos sunt vt
supradicti. Nam tunc illis nihil operari licet neqz ignez cōponere: neqz cib-
ria aut emere aut coquere. sed vt nihilominus hec fiant asciscunt sibi chri-
stianos pauperes que hec faciunt. Propterea si quādo mulieres iudee p-
ritur sunt: aduocant obstetrices christianas: que r tūc cum illis bibunt ac
comedunt qd tamen minime facere deberēt qñ detestabile est. Prover-
btoz. iij. Comederūt panē iniquitatis r vinū iniquitatis bibūt. Iudei au-
tem qm gens est dolosa r supra modū astuta ad decipienduz christianos:
priusqz illis pauperibus christianis cenam parent aut prandium: monent
eos ne quid committant quod sit contra ritum ipsoz christianozum. sed
et suadet proinde illos ecclesias adire suas cum ceteris christianis hoībz

At postea si placet ad se reuertant prandiu aut cenaz facturi. Verum ipsi christiani boni ac simplices seu viri siue mulieres non intelligentes iudeorum versutias: libere tunc illis apud quos comedere et bibere: loqui incipiunt ac deinde ceptum sermonem inconsiderate persequuntur ac in rebus non nunquam proponunt. Quod iudei vellemus vos hodie affuisse in ecclesijs nostris atque audiuisset sermonem quem fecit pastor noster. Vicem desumptus esse videbas ex scripturis veteris testamenti quod verum est. Et quo plane ad iudicauimus vestros ritus parum distare a nostris Quod iudei audientes in me id ita esse procedit. At tunc disceptare adiungunt vtrinamque disceptatione quisque suam nititur ostendere si deum potior esse ac meliorem. Neque christiani qui illic adfuerunt quoniam: ut dixi: simplices sunt omnino ac sine doctrina omni facile ab ipsis iudeis supant atque eo perducuntur ut ne hiscere quidem possint amplius.

Capitulum xxxij. In quo prodicitur quod multa mala proueniant ex nostra cum iudeis conuersatione. Etiam adiungitur quibus potissimum in locis iudei magis et libere habitent. et quod etiam de causa

Nunc hic aduertere licet quanta mala inde proueniant. Siquidem hinc plurimi inter christianos dependunt dissidentes sibi de fide et religione catholica ac inde adherere iudeorum secte cupientes nisi penarum metu vitarentur. Hec quidem: ut dixi: licet passim in omnibus fere christianorum regionibus agant ac tractent inter christianos atque iudeos: magis tamen ac magis apud polonos et ruthenos ubi plurimi iudei repiunt atque existunt cultores illarum terrarum. Ubi et diuersitas est multa et magna religionum Quas terras ideo libentius incolunt iudei: quod pro eas: ut vulgo fertur: breuis transitus sit ad terras sanctam ubi hiero solyma est sine nauigij usu Qui tamen docti sunt inter eos: certo sciunt id sibi minime profuturum in quacumque parte orbis terrarum habitent. Quoniam quidem de eis ita scriptum est Ab die primo. Et transmigratio exercitus huius filiorum israel pro omnia loca cananearum usque ad sarem. Item Amos. vij. Et migrare vos faciamus trans damascum dixit dominus deus exercituum. Item Hieremias. xv. Egrege illos a facie mea et egrediamur quod si dixerit ad te: quo egrediemur. dices ad eos. hec dicit dominus qui ad mortem ad mortem: et qui ad gladium ad gladium. Dixi supra multas esse sectas apud Ruthenos qui et ipsi schismatici consent ab Romana ecclesia Inter quas secta eligant apud illos qui reipublice prestantur funganturque officijs magistratuum nullus tamen ex iudeorum secta admissus est vnicuique aut admittitur hodieque ad rancum ordinem et functionem magistratuum. Quod certe magni argumentum esse potest spiritus iudeos reprobos omnino esse a deo. Hinc propheta Deuter. xvij. Ipe erit in caput et tu eris in caudam. Sed et caudam tandem non erit retinebit. Isaie. lx. Et disperdet dominus ab israel caput et caudam Baruch. ij. Et facti sumus sicut et non supra. Malum. lxx. Et proficia super te abominabiles et prunelias te afficiam et ponam te in exemplum Et omnes qui viderint te recedat a te etc. Verum apud illas quoque gentes christianorum fides haud firma est. Atque id inde prouenit creditur quod non ante multos annos ad fidem christianam conuersi sunt. Ubi et cultus dei non adeo feruet adhuc hanc agit indiligenter satis. Locus quippe noster illius populi est conuersationibus vacare nocte dieque. qui mos potendi iam multum illis apud illos durauit hanc tamen non ortum. Dupitab eis sed ut quidam

ferunt) ab normandis et barbaris fugit ad illos. Quo fit ut natio illa mi-
serima sit non modo quod diuitijs non abundet sed quia ab bonis opibus pene va-
cua omnino est. Et sicut segetes illic crescunt sine fimo hoc est agris non sterco-
ris. ita hofes ibidem crescunt sine anima hoc est absque mentis cogitatione. Neque
mirum sane: quod illic sacerdotes habeant non multum licent. Unde et a mercatoribus
proditum est: qui terras illas mercature exercere de gratia plurimarum civitatum in
civitate. vir per sexaginta aut septuaginta miliaria cruces duas aut tres ad
summum respiciat. Propter hanc et alias causas quas supra tetigi: Libentius il-
lic iudaei habitare deguntque. Hinc imprimis apud nos hoc est apud germa-
nos sacculos suos atque marsupia impleverint satis: mox illuc proficiscuntur
seque ibidem in unum colligere saragunt arbitantes fore aliquando ut inde
migraturi in suam sese terram eo facilius recipiant.

Capitulum xxxiiij. In quo ponitur iudeorum opinio de terra san-
cta et quomodo illam repetendam putant.

Nonnulli esse sancte tantam esse sanctitatem opinantur: ut illius tactu a
paris suis se ablui credant. De hac autem terra ita scriptum est. Deu-
tero xxxij. Et propitius erit terre populi sui. Item Deuter. xvi. Re-
spice de sanctuario tuo et ex alto celorum habitaculo et benedic popu-
lo tuo israel et terre quam dedisti nobis etc. Sed cui non eodem et co-
gnita ac trita ad regiones illas transmaritimas viam tenent iudei hierosolimam
versus que eisdem via ducit per mare venterum: forte quoniam opulenti ac pecuniosus
onusti hinc abeunt: formidant ne vel spoliarentur a piratis. vel non permittentur
a veteris tamen seculi diuitiarum thesauris ex his terris. Huius autem pro-
phetis quam iudei causa visendi terram sanctam: quam vocant: suscipiunt: hanc red-
dit rationem Talmud eorum quod: ut ipsi firmissime credunt: nullus iudeorum saluari po-
test nisi in terra moriatur illa. quam scilicet in ea vel orti sunt vel oriundi. Quis
igitur in his nati terris non propter necessitatem illuc venire dum vivunt: satis ad-
id facere putat quod ossa tantum sua illuc deferre possint. iuxta illud quod scriptum est
Jobel. iij. Congregabo omnes gentes in vallibus Joseph etc. Hinc quantum
propter festinat per viam illuc redire. Quod si per viam videri: ob necessitatem nequeunt:
non diffidunt tamen de salute dum ossa ad terram illam portentur a posteris exem-
plo ducti ioseph qui sua et iacob patris sui ossa ex egypto in terram chanaan trans-
ferri iussit Genes. l. Et portantes eum in terram chanaan Ecclia. xvi. Et ossa eor-
um pullulavit de loco suo Josue. xxiij. Ossa quoque ioseph que tulerat filius israel
de egypto. Erud. xij. Tulit quoque moyses ossa ioseph secum. Genes. xx. Cumque ad-
iuvasset eos atque discessisset de vobis: visitabit vos. asportate ossa mea vobiscum de
loco isto. Hinc et psalm. c. Custodit dominus ossa eorum. unum ex his non perierit.

Capitulum xxxv. In quo dominus Victor quedam recitat quae sibi con-
tingerunt tempore Hermanni Coloniensis archiepiscopi et quomodo ipse episcopus iudeos
a se repulerit in eorum habitaculis cenobium obfuturum destruxit.

Nonnulli nunc ad propositum intentum accedam. quod quidem est con-
scribere disputacionem quandam sub duobus personis huiusmodi christi-
astiani ab altera autem parte iudei: non possum non commemorare quan-
tis laudibus: contra gloriam: quibus item honoribus digni sunt prin-
cipes illi Germaniae qui in territorijs suis ac sub suis principa-

tribus non permittunt iudeos cohabitare christiane. Inter quos vnus ac
p̄cipuus est illustrissim⁹ princeps Hermannus dei gratia Hassie lanegra-
uius Archieps Colonies. sacri romani imperij p̄ Italiam archicancellari-
us dux westphalie atq; Engrijs administrator diocesis Paderbornensis prin-
cepsq; elector gratiosissim⁹ dñs meus. Vt cum intellexisset me christia-
num factū non multo post misit qui me adsciret atq; ad se p̄duceret. Quā
dato statim parui et veni. Cūq; autē stare ante ipsum: plurima ex me scī-
ficatus est maxime de his que ad vtramq; religionem pertinent et christiano-
rum et iudeorū. cum etiam que ad priorē in vite mee p̄uersionem attribebant
Sed vt rem ceteris cognoscere posset. quo videlicet animo ad christiano-
rum ritum accessissem spero et post habito iudeorū ritu: et an ea que dixerat
veritati omnino p̄sentanea forent: fecit hinc inde ex terris suis alios q̄-
dam sed adhuc iudeos ad se quoq; accersiri non minimos sed summos vt
pote qui Rabbi appellati erant ac reuera tales erant. Locus autē vbi hec
ita gesta sunt que narro: vulgo dicitur ē Poppeleslopp p̄pe Hunnā opidū
rheni. Igitur cum et illi atq; ego consisteremus ante conspectū eius presen-
tibus ibidem nonnullis sacre Theologie ac virtuosq; iuris doctoribus necnō
alijs plurimis de suis militaris ordinis viris ac ferme tota carie sue fami-
lia: orata est inter me et ipsos iudeos nō tamen sine principis auctoritate ac
iusu disputatio quedam. qua cum ego inter cetera que vtro citroq; p̄fere-
bantur a nobis: illoꝝ obscuratam maliciam aduersum christianos atq; eos
de sua p̄fidia ex p̄p̄rijs p̄uici scripturis. facta disputatione gratiosissimus
dominus meus indico alijs silentio me monuit imo: vt cum pace tamen
eius dixerim: me rogauit vti omni postposita simulatione ap̄ se sibi diceret
quid iudei censeant de v̄rgine maria que celi regina est. Tum ego libere au-
dientibus iudeis omnibus qui tunc aderant respondi haud alio pacto iu-
deos statuisse e medio auferre iesum cū maria matre sua semp̄ benedicta q̄
supius narraui. Sed et multa alia esse quibus et maria matrem et filium ie-
sum benedictum p̄mediocissime afficiunt etiam hodie. que ob reuerentiam
tanti principis antus ipse est dicere nime liceret. Quo audito statim man-
dauit illustrissimus princeps vt ab oppidis et pagis sue ditionis in quibz
habitarent: expellerentur iudei omnes. Et postea statim in oppido Buelen-
si. vbi plurimi antea habitauerant iudei. cenobii fratrum minorū de obser-
uantia magnificentissime extruere forte in memoriam rei. nō vndiq; col-
lectis imp̄p̄tis: vsit: sed proprijs ac suis sumptibus. Naud certe dubius
est cum a me: que dixi: audisset gratiosissimus princeps meus: in mentē illi
venisse quod scribitur Exod. xxiij. Non habitent in terra tua: ne forte pecca-
re te faciant. Ite et illud Luz serō sanctus eris. et cū robusto robustus. et cū
electo electus eris. et cum p̄uerso p̄uerteris. Quod vt ita esse ostendamus
exemplū sit q̄ scribitur Genes. xxxij. Benedixitq; dñs domui egypti pro-
pter Ioseph et multiplicauit eam in edibus q̄ in agris cunctam eius sub-
stantiam. Et ex p̄m̄to sepe numero comprum est corā aliquādo cōmunis
tem gaudere salute et prosperitate vnus iusti hoīs Ita Genes. xxx. Legit
de Jacob patriarcha cui? hec verba sunt ad Laban futurum socerū suum
Tu nosti quō seruiet tibi et quāra in manibz meis fuit possessio tua. mo-
dicū habuisti anteq; venire ad te et nunc diues effectus es. benedixit tibi de-
us ad introitū meū. Igitur sicut ex p̄uersione malorū: boni redduntur sicut
q; p̄uati. Ita p̄uersione bonorū: p̄uati nonnunq; boni euadūt. Quod hinc

facile apparebit: si quis christianorum et iudeorum varios mores simul conferret
inueniret tum demum iudeorum malicia multos christianorum seductos esse a ve-
ritate praesertim pbicare christianorum iudeos paucos ad rectam fidem adductos

Capitulum vltimum. Quo multi christiani iudeis copatiunt
et illorum si possent salutem quererent. Etiam adiungitur quo
modo cum iudeis disputandum sit.

N Ec profecto christianorum mens est ut velint iudeos omnes christi-
anos factos esse. Expertus loquor et non mentior. Scio equi-
des ac certo scio et verum id esse scio multos hodieque existere chri-
stianos homines: qui cum vice pbicare tunc instinctu nature ip-
sis iudeis compatiuntur: quod et homines utique sint ut et ipsi. Qui
quod libenter iudeos ipsos adhortari ac informare velint pietate scilicet vere reli-
gionis adducti modo id tandem efficere possint quod conantur. Id sane et de
uine clamant scripturae. *Uere. ij. Uade et clama in auribus uine hierusalem.*
Item Zacharie. ij. Clama dicens hec dicit dñs exercituum Item Esa. lviij.
Clama ne cesses quasi tuba exalta uoces tuam: et annuncia populo meo sceler-
ra eorum et domui Jacob peccata eorum. Uerum omnino frustra aiunt esse conatum
oem si in fontem puteum ut aqua defertur oporteat. Compareris tu quidem
*iudeis: ut ais: o christiane illis quod oem promittis opem. auxilium atque consili-
um necnon arguere eos sat agis semper ut et fas est de cetero iuxta illud *Leuit. xij.*
Sed publice argue eum: ne habcas super illo peccatum. Item Ezechiel. ij. Si au-
tem tu enunciaueris impio: et ille non fuerit conuersus ab impietate sua et a
malicia sua: ipse quidem in impietate sua morietur: tu autem animam tuam libera-
sti. Sed hi ueluti homines ingrati ea omnia spernunt ac ut serpentes ea ipsa
uel surda aure non percipiunt aut audire dissimulant sed id quod scriptum
*est *Ecclia. xij. Et qui odit correptionem: minuetur uita. Tu rñ a correptione ne**
*cessa *Ecclia. vbi supra Corripe amicum ne forte non intellexerit et dicat nõ fe-**
ci: aut si fecerit: ne iterum addat facere. Sed et corripe antequam comineris. Ita
quod tenas o christiane multis modis ex sacris litteris illos et instruere ac do-
cere ut ad rectam et ueram uiam illos perducere possis. Quo circa comonendus
hic nunc es si tibi congregandum est cum iudeo aliquo in certamen dispute-
tationis: cogites prius necessariū fore uti sagittis relictis pharetram tuam
refertam habcas quibus te ab incurfione illius tueri possis. Quibus uero
si careas: consilium meum plane est: nequaquam tibi cum illo conferendas ma-
nus esse: quin abstineas potius. Nam ut est alias te sepe comonefecit: illo-
rum mos est a pueritia ferme et ab incunabilis ad disputandum aduersum chri-
stianos institutos esse atque indices institui a suis maioribus. Etenim id ite-
rum apud eos in primis de doctrina sue legis sibi prouideant semper
ut sciant in proprio respondere unicuique uel heretico sue secte uel alias uerum
*quod infidelis: ut ipsi arbitrantur: si quid sciscitatus ille ab eis fuerit.**

Hic finis Liber primus domini Victoris olim Iudae.
nunc autem Christiani et uiri religiosissimi atque sacerdotis.

D uij